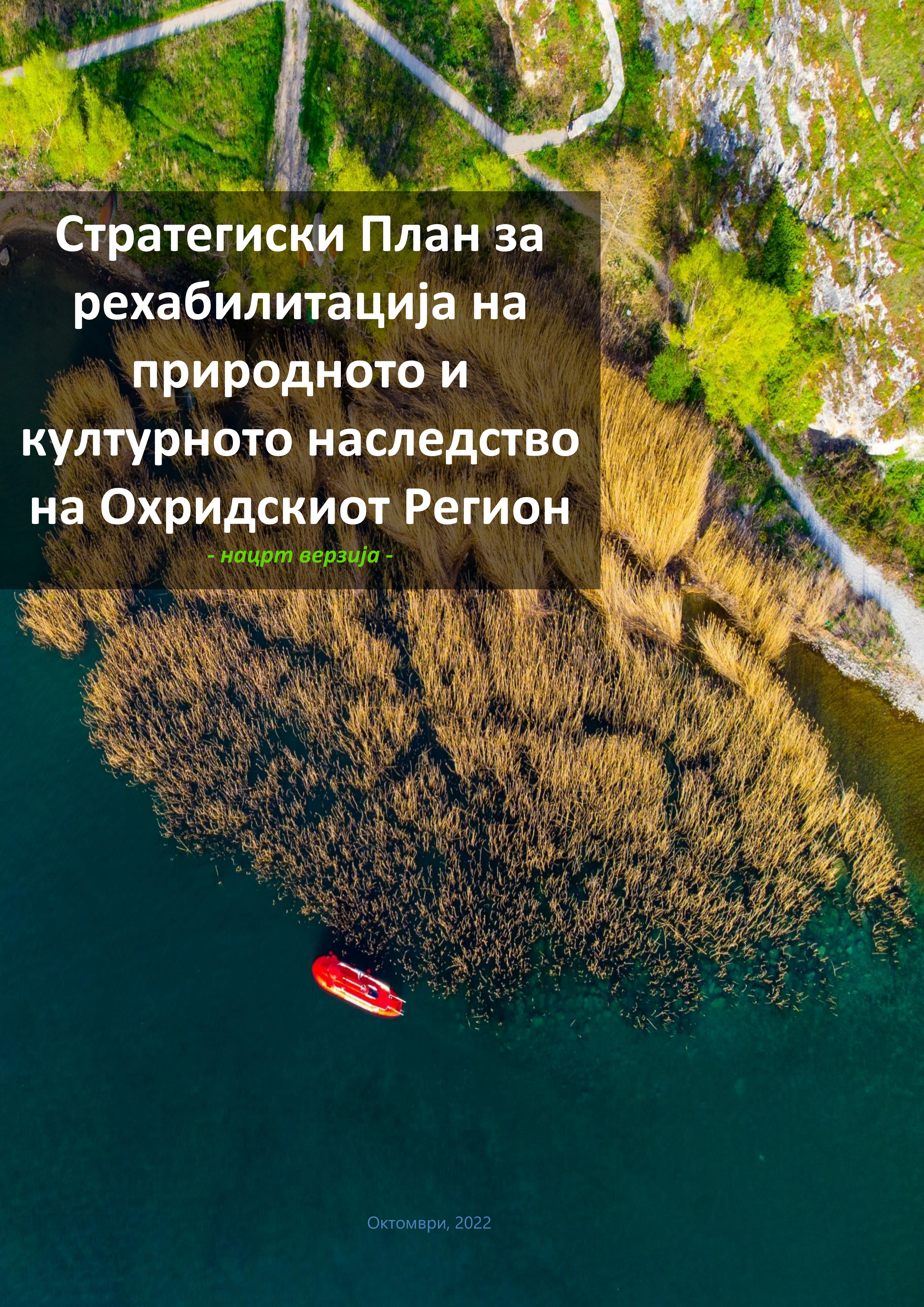

Стратегиски План за рехабилитација на природното и културното наследство на Охридскиот Регион

- нацрт верзија -

Октомври, 2022

Влада на Република Северна Македонија
Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut

СТРАТЕГИСКИ ПЛАН ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА ПРИРОДНОТО И КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА ОХРИДСКИОТ РЕГИОН

- нацрт верзија -

Овој документ ја претставува нацрт верзијата на **Стратегискиот план за рехабилитација на светското природно и културно наследство на Охридскиот Регион**. Критичните прашања, акцискиот план, надлежностите за спроведување на мерките, очекуваните резултати и показателите на успех (индикаторите) содржани во Стратегискиот план, се идентификувани како резултат на темелна анализа на постоечката стручна литература, национална и меѓународна легислатива, плански документи, стратегии, прирачници, како и низа на консултативни состаноци со сите засегнати чинители, спроведени во текот на 2021 и 2022 година.

Стратегискиот план за рехабилитација на светското природно и културно наследство на Охридскиот регион е изработен од страна на експертска Работна група формирана со Решение на Владата на Република Северна Македонија, бр. 40-11368/1 од 09.11.2021 година, во состав:

- **м-р Зоран Павлов** - *претседател на Комисијата за управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот Регион.*
- **д-р Емилија Апостолова Чаловска -** *член на Стручниот тим за поддршка на Министерството за култура на РС Македонија во реализацијата на заштитни активности за светското природно и културно наследство на Охридскиот регион.*
- **м-р Ана Алексова Тутковска -** *помлад соработник за меѓународна помош и соработка, УЗКН.*
- **м-р Весна Илиевска -** *државен советник за правни прашања, МК*
- **Христијан Ѓоргиевски -** *член на Комисијата за управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион.*
- **Неби Реџепи,** *раководител на Сектор за просторно планирање, МЖСПП.*
- **Љупка Димовска Зајков,** *помошник раководител на Сектор за води, МЖСПП.*
- **м-р Фросина Антоновска -** *раковидител на одделение за усогласување на правото и преговорите, Сектор за ЕУ во МЖСПП.*
- **м-р Мартина Блинкова Дончевска -** *биолог и експерт за ОВЖС.*

Членовите на Работната група за изработка на Стратегискиот план за рехабилитација на светското природно и културно наследство на Охридскиот регион изразуваат огромна благодарност на претставниците на државните институции, ресорните министерства, единиците на локалната самоуправа, научните и други јавни установи, музеи и институции од областа на заштитата, како и сите други заинтересирани чинители, граѓански здруженија и поединци за нивниот значаен придонес во изработката на овој документ.

“

Зачувувањето на наследство,

го дефинира националниот

идентитет на една земја.

“

Содржина

01 Вовед 8
02 Потреба од изработка на Стратегиски план за рехабилитација 10
03 Методологија 12
04 Фактори со негативно влијание врз Исклучителната универзална вредност, интегритетот и автентичноста на доброто 17
05 Цели на планот 19
06 Процес на изработка на Стратегискиот план 22
07 Консултативен процес 25
08 Мониторинг и имплементација 27
09 Заклучоци 30
10 Табела со мерки за рехабилитација (Акциски план) 32
11 Користена литература 72

Кратенки

ОО - Општина Охрид
ОС - Општина Струга
ОД - Општина Дебрца
ИУВ - Исклучителна универзална вредност
Комисија – Комисија за управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион
ПУ – План за управување
РММ – Реактивна мониторинг мисија
АПП - Агенција за просторно планирање
АКН – Агенција за катастар на недвижности
ЈЗПР - Југозападен Плански Регион
ЈПДП - Јавно претпријатие за државни патишта
МЖ - Македонски железници
ТИРЗ - Технолошко индустриска развојна зона
НЕР – Национални енергетски ресурси
МЕПСО - Македонски електропреносен систем оператор А.Д.
ЕСМ – Електрани на Северна Македонија
ЕЛЕМ – Електрани на Македонија
ГА-МА – Систем за пренос на природен гас
МК - Министерство за култура
МЖСПП - Министерство за животна средина и просторно планирање
МТВ - Министерство за транспорт и врски
МОН – Министерство за образование и наука
МНР - Министерство за надворешни работи
МФ - Министерство за финансии
МИОА – Министерство за информатичко општество и администрација
МЗШВ – Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
ДИЖС – Државен инспекторат за животна средина
ЗЗСКМ - Охрид - НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј - Охрид
ЈПКС – ЈП Колекторски систем
Музеј – Струга – НУ Музеј, д-р.Никола Незлобински “- Струга
УЗКН - Управа за заштита на културното наследство
ЈУНПГ - Јавна Установа Национален Парк Галичица
ХБЗ - ЈНУ Хидробиолошки Институт
БРО - Биро за развој на образованието
ИЈЗ – Институт за јавно здравје
АППТ – Агенција за промоција и поддршка на туризмот
ИКРОМ – Меѓународен центар за изучување на заштитата и реставрацијата на културното наследство
ИКОМОС – Меѓународен совет за споменици и локалитети
ИУЦН - Меѓународна унија за заштита на природата
НВО - Невладини организации
ЕЛС – Единици на локална самоуправа
ГС – Генерален секретаријат
ЗПСГЈО – Закон за прогласување на Старото градско јадро на Охрид за културно наследство од особено значење
ЗЗКН – Закон за заштита на културното наследство
ГУП – Генерален урбанистички план
ДУП – Детален урбанистички план
УП – Урбанистички проект
УЗ – Урбана заедница
УБ – Урбан блок
ОВН – Оцена на влијание врз наследството
ОВКН – Оцена на влијанието врз културното наследство
СОЖС – Стратегиска оцена за влијание врз животната средина
ОВЖС – Оцена за влијание врз животната средина
ЈП СП Охридско Езеро – Јавно претпријатие Споменик на природата Охридско Езеро
РКЕ – Регулаторна комисија за енергетика

01 Вовед

Исклучителните и универзални вредности (ИУВ) на природното и културното наследство на Охридскиот регион се препознаени пред речиси едно столетие, не само од страна на научната јавност, туку и од националните институции од областа на заштитата на природното и културното наследство на тогашната С.Р. Македонија, во рамки на СФР Југославија. Така, во повоениот период започнува процес на правна заштита на регионот, односно негови поединечни делови:

- Националниот парк Галичица (ИУЦН категорија II), е прогласен во 1958 година. Опфаќа територија од вкупно 24,151 ha, од кои 72% (односно 17,385 ha) се вклучени во доброто подоцна прогласено за светско наследство.
- Охридско Езеро е прогласено за Споменик на природата (ИУЦН категорија III) во 1963 година (Решение бр. 08-267). Споменикот на природата ја опфаќа целокупната територија на езерото која припаѓа на Р. С. Македонија (~ 200 km^2).
- Старото градско јадро на Охрид е прогласено за споменичка целина во 1968 година (Решение бр. 07-57/1 од 28.3.1968 год.). Во 2011 година е прогласено за културно наследство од особено значење, заштитено со посебен закон (Закон за прогласување на Старото градско јадро на Охрид за културно наследство од особено значење, Сл. весник на РМ бр. 47/11 и 154/15).
- Охридскиот регион е прогласен за споменик на природата и културата во 1978 година (Решение бр. 03-461 од 28.03.1978 год.).

По овие низа правни документи за заштита на регионот на национално ниво, следува неговото впишување на Листата на светско наследство, меѓу првите добра по усвојувањето на Конвенцијата од 1972 год. за заштита на светското културно и природно наследство (Париз, 1972).

Охридскиот регион во 1979 година е впишан на Листата на светско наследство заради своите природни вредности (според критериумот (iii), односно сега критериум (vii)). Истата година, во препораките од евалуацијата спроведена од страна на Меѓународната унија за заштита на природата (IUCN) е укажано дека впишувањето на Листата на светско наследство треба да се темели и на културните вредности на доброто. Затоа, во 1980 година е извршено проширување на номинациското досие со дополнување на критериумите за културни вредности (i), (iii) и (iv) и доброто е впишано под името „Охридски регион со неговите културни и историски аспекти и неговата природна средина“.

Во 2006 година, извршена е промена на именувањето на доброто во „Природно и културно наследство на Охридскиот регион“ (30 COM 8B.9, Вилнус, Литванија), додека во 2009 година е извршена мала модификација на неговите граници (33 COM 8B.40, Севилја, Шпанија).

Во 2018 година, Република Албанија поднесе номинација за проширување на „Природното и културно наследство на Охридскиот регион“, со вклучување на останатиот дел од Охридското Езеро, што беше одобрено од Комитетот за светско наследство на неговата 43-та седница (43 COM 8B.9, Баку, Азербеџан, 2019 година). Денес, вкупната површина на заштитеното добро изнесува 94,728.6 ha, со контактна зона од 15,944.4 ha.

Исклучителната универзална вредност на Охридскиот регион е резултат на милениумската интеракција меѓу природните особености и човековите дејности. Спојот меѓу извонредните природни феномени (извонредно богатство на биодиверзитет, висок индекс на ендемизам со над 200 евидентирани ендемски видови, присуство на мноштво ретки, архаични и реликтни видовина флора и фауна и т.н.) со богатото материјално и нематеријално културно наследство напластувано со милениуми, и неговите бројни атрибути, го прави овој регион уникатен.

Покрај прогласувањето за светско наследство, поединечни подрачја во рамките на Охридскиот регион дополнително се и под национална и меѓународна заштита, како и дел се и добра кои се во процес на (ре)прогласување:

- Покрај делот од Националниот парк Галичица (НПГ) кој припаѓа на регионот прогласен за светско наследство, НПГ е Емералд подрачје, Значајно растително подрачје, Примарно подрачје за пеперутки, а потенцијално и НАТУРА 2000 подрачје;
- Охридскиот регион е дел од Прекуграничниот биосферен резерват Охрид – Преспа (Р. Албанија – Р. Северна Македонија), прогласен од страна на УНЕСКО во 2014 година;
- Во рамки на доброто се наоѓа и Рамсарскиот локалитет Охридско Езеро и Студенчишко блато (досие бр. 2449), прогласен во 2021 година, со територија од 25,205 ha;
- Во постапка на прогласување се наоѓа Паркот на природата Студенчишко блато (IUCN категорија IV), 2022 година.

Во изминатиот период воспоставена е меѓународна и национална рамка која содржи мерки и препораки за заштита на Охридскиот регион и за намалување на заканите по исклучителната универзална вредност на Охридскиот регион.

02 Потреба од изработка на Стратегиски план за рехабилитација

Заедничките реактивни мониторинг мисии на Центарот за светско наследство на Организација за образование, наука и култура на ООН (УНЕСКО) и советодавните тела: Меѓународниот совет за споменици и локалитети (ИКОМОС) и Меѓународната унија за заштита на природата (ИУЦН) во светското природно и културно наследство на Охридскиот регион, реализирани во 2017 и 2020 година, констатираа дека општата состојба со заштитата на доброто е под влијание на бројни закани кои може да претставуваат опасност за автентичноста и интегритетот на доброто, односно неговата ИУВ, во согласност со алинеите 179 и 180 од Оперативниот водич за имплементација на Конвенцијата за светско наследство (WHC.21/01). Следствено, Центарот за светско наследство ја оцени состојбата со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион како ранлива поради неколку клучни фактори: неконтролирана урбанизација и инфраструктурно планирање, масовен туризам, како и несоодветна конзервација и заштита на културното и природното наследство, кои резултирале со бројни негативни последици врз неговите атрибути, ИУВ и врз животот на локалните заедници.

Поради бројните закани, предизвици и недостатоци со кои изминатите години се соочува управувачката структура за заштита на светското природно и културно наследство на Охридскиот регион, Комитетот на светско наследство на својата 44-та сесија одржана во Фужу, Кина (2021 година) донесе Одлука (44 COM 7B.77) според која земјите - членки Република Северна Македонија и Република Албанија треба да изготват: *Стратегиски план за рехабилитација на природното и културното наследство на Охридскиот регион*, кој ќе содржи акциски план со мерки за имплементација во даден временски рок, а кои целосно ќе се темелат и врз препораките од Реактивните мониторинг мисии на УНЕСКО од 2017 и 2020 година.

Стратегискиот план ќе се разгледа од страна на Комитетот за светско наследство на неговата 46-та сесија во 2023 година.

03 Методологија

Владата на Република Северна Македонија формираше работна група од експерти за културно и природно наследство која во дадениот рок го изработи Стратегискиот план во кој се содржани мерки за рехабилитација и насоки за делување на сите засегнати чинители, кои директно или индиректно се инволвирани во заштитата и/или управувањето со заштитениот регион.

Изработката на Стратегискиот план за рехабилитација на Охридскиот регион е исклучително сложен процес како од аспект на комплексноста на самото добро, неговата значителна површина, прекуграничниот контекст и двојната природа на неговите атрибути, така и од аспект на мноштвото познати (идентификувани) и непознати (недоволно идентификувани) закани и опасности со кои доброто се соочува подолг временски период и кои несомнено придонеле до актуелниот степен на ранливост на доброто.

Постојат бројни национални и меѓународни стратешки и плански документи, во кои се адресирани различните аспекти на заштитата на природното и културното наследство, но во РС Македонија не постои универзален или сличен документ и затоа Планот за рехабилитација на добро прогласено за светско наследство е единствен од овој вид.

Од тие причини, Работната група методолошкиот пристап на својата работа ја темелеше пред сѐ на претходни искуства со заштитени добра од аспект на Управување со ризици од катастрофи (Disaster Risk Management), Проценка на потребите после катастрофа (Post Disaster Needs Assessment), како и упатствата на Комитетот за светско наследство при УНЕСКО во однос на Посакуваната состојба на заштита на добрата со цел нивно отстранување од Листата на светско наследство во опасност (Desired State of Conservation for the Removal of a Property from the List of World Heritage in Danger).

Во таа насока, методолошкиот пристап по кој се раководеше Работната група во изработката на овој Стратегиски документ се базираше на три клучни постапки:

① Идентификација на заканите по состојбата на сочуваност на доброто (фактори со негативно влијание врз Исклучителната универзална вредност, интегритетот и автентичноста на доброто);

② Идентификација на стратешки цели чие исполнување ќе предизвика рехабилитација на доброто, односно ќе го донесе во посакувана сосотојба на заштита;

③ Идентификација на мерки и активности за отстранување на заканите, односно реализација на зацртаните стратешки цели (Акциски План).

Овие три основни начела беа надополнети со неопходните чекори детално расчленети во следната илустрација (слика 1), а врз основа на кои се базира концептот на Акцискиот План (Табела со мерки за рехабилитација) даден во поглавје 10 од Стратегискиот План.

1. Анализа на сите евидентрани закани по ИУВ на доброто.
2. Дефинирање на категории на закани.
3. Преточување на дефинираните категории во стратешки цели за рехабилитација на доброто.
4. Разработка на мерки за отстранување / ублажување на евидентираните закани.
5. Идентификување на надлежни институции, ентитети и засегнати страни задолжени за нивна имплементација.
6. Дефинирање на соодветни индикатори за исполнетост на предложените мерки и активности.
7. Дефинирање на временски рокови за исполнување на мерките и нивна хронолошка меѓузависност.
8. Разработка на систем за мониторинг на имплементацијата на мерките.

Слика 1. *Методолошки постапки во изработката на Стратегискиот план за рехабилитација на светското природно и културно наследство на Охридскиот регион.*

Како појдовна основа за дефинирањето на главните категории на закани (фактори со негативно влијание) по ИУВ од кои директно произлегуваат стратегиските цели утврдени во Планот, беа темелно анализирани сите досегашни одлуки на Комитетот за светско наследство на УНЕСКО кои се однесуваат на Охридскиот регион (од 1998 до 2021 година), сите Извештаи од Реактивните мониторинг и советодавни мисии на Центарот за светско наследство и неговите советодавни тела ИКОМОС и ИУЦН (во 2012, 2013, 2017, 2019 и 2020 година), сите Извештаи за состојбата на доброто поднесени од земјата-членка (SOC извештаи), како и актуелните закани кои се евидентни на терен, а не се адресирани во постоечките документи.

Стратегискиот план е изработен во согласност со мерките кои се содржани во Планот за управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион со Акциски план (2020-2029 година), како и со останатите плански документи кои се релевантни за Охридскиот регион, национални стратегиски документи, студии, анализи и извештаи, наведени во поглавјето за консултираните извори и литература (поглавје 11).

Консултирани беа и бројни примери од планови за рехабилитација со акциски планови (достапни онлајн) и соодветни библиографски единици за изготвување на планови за рехабилитација, кои помогнаа во методолошкото конципирање на процесот на изработка и на неговата содржина. При конципирањето на содржината на Стратегискиот план, Работната група оцени дека не е потребно во овој документ да се повторуваат истите стратегиски цели и мерки кои веќе се содржани во останатите плански документи кои се во примена со цел да се избегне повторување на веќе воспоставените насоки за заштита и рехабилитација на доброто и непотребно оптоварување на содржината на овој План.

Стратегиските цели и мерките содржани во Стратегискиот план се насочени кон спречување на понатамошна деградација на неговите вредности и атрибути и нивна итна ревитализација. Културното и природното наследство на Охридскиот регион и во иднина ќе се заштитува со релевантни домашни и меѓународни акти, управувањето ќе се регулира со стратегиски акти, а неговите атрибути и понатаму ќе бидат потенцијал за континуирани научни истражувања.

По усвојувањето на Стратегискиот план за рехабилитација, следува следната, еднакво значајна фаза, а тоа е имплементацијата на истиот, за која е потребно да се воспостави механизам на редовна контрола на процесот на спроведување на предложените мерки и активности од акцискиот план, како и нивна континуирана евалуација согласно актуелните состојби со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион во еден непрекинат процес (слика 2).

Слика 2. *Процес на имплементација на Стратегиски от план за рехабилитација на светското природно и културно наследство на Охридскиот регион со континуирана контрола и евалуација на предложените мерки и активности.*

04 Фактори со негативно влијание врз Исклучителната универзална вредност, интегритетот и автентичноста на доброто

Неефикасното управување со природното и културното наследство во Охридскиот регион, влијанијата врз квалитетот на водите во сливот на Охридското Езеро, неодржливото земјоделство, шумарство, рибарство и туризам, екстракција на минерални суровини и вода за пиење, внесувањето на алохтони видови, загубата и уништувањето на живеалиштата, нарушувањето на пределот, климатските промени, интензивната урбанизација која влијае на загубата на урбанистичко-архитектонските вредности, археолошкото наследство и пределските карактеристики, експанзијата на градби за потребите на масовниот туризам, изградбата на објекти без правен статус, крајбрежната трансформација, изградбата на големи инфраструктурни проекти, несоодветното испуштање на отпадните води, непрописното отстранување на отпадот, се основните закани кон ИУВ на доброто. Овие закани се евидентирани и во Извештаите на Реактивните мониторинг мисии (РММ) на УНЕСКО/ИКОМОС/ИУЦН од 2017 и 2020 година и во мноштво други релевантни извори.

Интегритетот и автентичноста на доброто се засегнати и од ненавремената и несоодветна конзервација на заштитените добра, отсуството на знаења и вештини за управување со доброто, како и компромисната политика во полза на развојот на туризмот и урбанистичката експанзија наспроти заложбите за сочувувањето на статусот на светското природно и културно наследство.

Управувачката рамка сѐуште се состои од бројни закони и стратегиски документи кои меѓусебе не се усогласени, односно не постои интегриран пристап во управувањето. Постојните акти за заштита на природното и културното наследство содржат режими и мерки за заштита кои не се во согласност со заштитата на ИУВ на доброто и овозможуваат активности со кои се нарушуваат неговите културни и природни вредности.

Измената и дополнувањето на постоечките Детални урбанистички планови (ДУП) најчесто се случува поради потребите на локалната самоуправа или на приватна иницијатива, а не од стратешки причини за нивно усогласување со Планот за управување со природното и културното наследство на Охридскиот регион (2020-2029). Со години изостанува реализација на приоритетот за носење на нови Генерални урбанистички планови (ГУП) за Охрид и Струга, усогласени со Планот за управување, а потоа нивна понатамошна разработка со урбанистичко-планска документација од понизок ранг. Исто така, иако потребата од изготвување на нови детални урбанистички планови за деветнаесетте комплекси во рамки на старото градско јадро на Охрид беше нотирана од РММ 2017 и 2020 и потоа рефлектирана во Планот за управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион со Акциски план, сѐ уште отсуствува нивна реализација.

Во постапка на донесување се десетици Локални урбанистичко-плански документации и Урбанистички планови вон населено место (вон опфат на урбанистички план), лоцирани надвор од актуелните важечки ГУП-ви на Охрид и Струга, кои неизбежно ќе придонесат за фрагментација на просторот и нарушување на неговите пределски карактеристики, а често подразбираат трансформација на квалитетно земјоделско земјиште во градежно земјиште што е во спротивност со одредбите од Просторниот план на РС Македонија како документ со хиерархиски највисока позиција во системот на просторното и урбанистичкото планирање. Управувањето со доброто го вршат голем број институции на централната и локалната власт кои се недоволно стручни за вршење на комплексните работи поврзани со планирањето, проектирањето и примената на режимот на заштита на природното и културното наследство во Охридскиот регион. Не постои рамнотежа помеѓу заштитата на неговата ИУВ, одржливото користење на природните ресурси, социјалниот развој и економскиот раст во рамките на заштитеното добро.

Меѓународните конвенции кои се релевантни за заштитата на светското и природното наследство недоволно се препознаени и интегрирани во спроведувањето на правните механизми кои се однесуваат на заштитата на доброто. Механизмите на меѓународна соработка и од аспект на заедничко добро со Република Албанија и од аспект на светско наследство не се доволно развиени.

Заклучокот е дека сѐуште постои ниска свест за значењето на природното и културното наследство во Охридскиот регион, како меѓу институциите, така и меѓу населението. Во таа смисла, неопходно е повидливо позиционирање на заштитата на доброто и сочувувањето на светското наследство на Охридскиот регион како приоритетна активност на Владата и на надлежните институции.

05 Цели на планот

Стратегискиот план треба да гарантира имплементација на препораките и одлуките на УНЕСКО, со цел ограничување и намалување на заканите и факторите кои може да имаат негативно влијание врз ИУВ на доброто. Планот е солидна основа за донесување развојни одлуки од сите засегнати страни, со што ќе се обезбеди рамнотежа помеѓу заштитата на доброто и неговото одржливо користење.

Составен дел на Стратегискиот план е Акциски План во кој, врз основа на претходни анализи на состојбата и заканите по ИУВ на природното и културното наследство во Охридскиот регион, се дефинирани мерките за рехабилитација со кои ќе се отстранат односно ќе се намалат заканите, а содржани се и показатели (индикатори) врз основа на кои ќе се утврди дали целта дефинирана со мерката е постигната. За сите стратегиски цели и мерки содржани во Стратегискиот план единствен показател (индикатор) за успех е намалувањето на заканите по исклучителната универзална вредност на Охридскиот регион, што ќе резултира со рехабилитација на неговите атрибути и вредности. Овој показател е тешко мерлив во кус временски период, заради одложените ефекти од рехабилитацијата за чија видливост и научна верификација е потребен подолг временски период.

Финансирањето/буџетирањето на спроведувањето на мерките (активностите) за рехабилитација на доброто ќе бидат проценети во моментот на нивното спроведување и согласно актуелната финансиска состојба од страна на надлежните институции за нивно спроведување.

Доследното спроведување на мерките за рехабилитација е неопходно потребно во насока на справување со бројните закани и притисоци со кои се соочува заштитениот регион, а кои се напластувале од времето на неговото впишување на Листата на светско наследство, до денес. За таа цел, сите евидентирани закани (фактори со негативно влијание по ИУВ) се категоризирани во соодветни категории:

- несоодветно управување со доброто
- недоволни човечки и финансиски капацитети
- прекумерна и несоодветна урбанизација
- масовен туризам
- низок квалитет на градбите во градските и приобалните средини
- загуба на традиционалната и вернакуларната архитектура
- големи инфраструктурни проекти
- загуба и фрагментација на живеалишта
- загадување (на почви, води, воздух, светлосно и звучно загадување)
- еутрофикација
- климатски промени
- прекумерно рибарство и загуба на рибниот фонд
- замена на автохтоните со инвазивни и алохтони видови и т.н.

За поедноставна консултација, употреба и идна имплементација на Стратегискиот план за рехабилитација, сите овие групи (категории) на закани беа преточени во стратегиски цели чие исполнување, во целост, ќе гарантира подобрување на состојбата во која се наоѓа регионот и ќе спречи негова понатамошна деградација.

Мерките за рехабилитација содржани во овој Стратегиски план се структуирани во следните **категории на стратегиски цели** (слика 3 и 4):

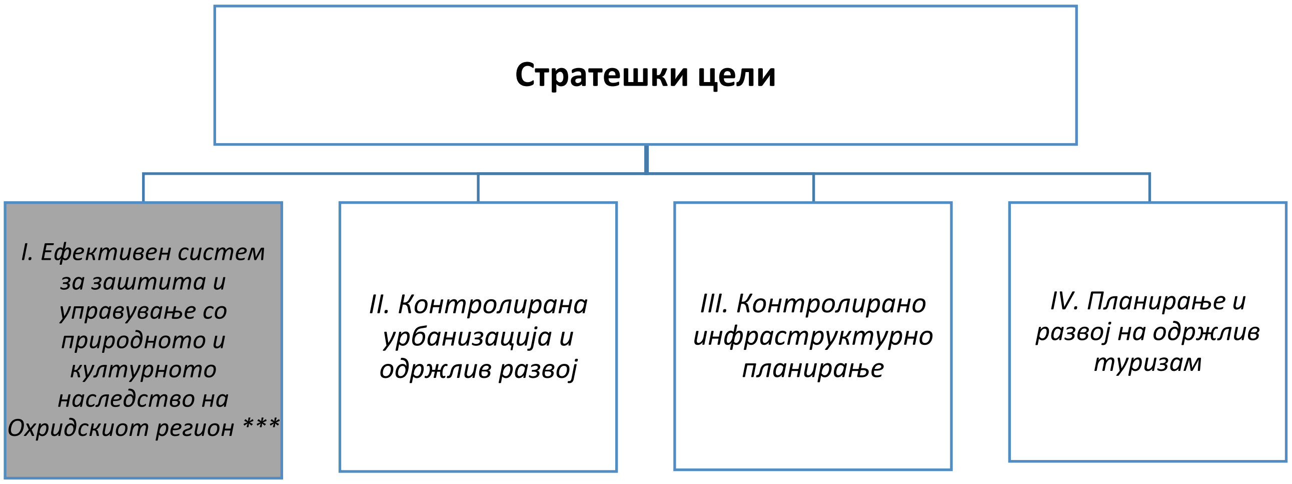

Слика 3.*Приказ на четирите главни стратегиски цели на Стратегискиот план за рехабилитација на светското природно и културно наследство на Охридскиот регион.*

Првата стратегиска цел: *Ефективен систем за заштита и управување со природното и културното наследство на Охридскиот регион* е дополнително структурирана во четири под-категории (слика 4), со што всушност се дефинирани вкупно 8 стратегиски цели на овој План за рехабилитација на светското природно и културно наследство на Охридскиот регион.

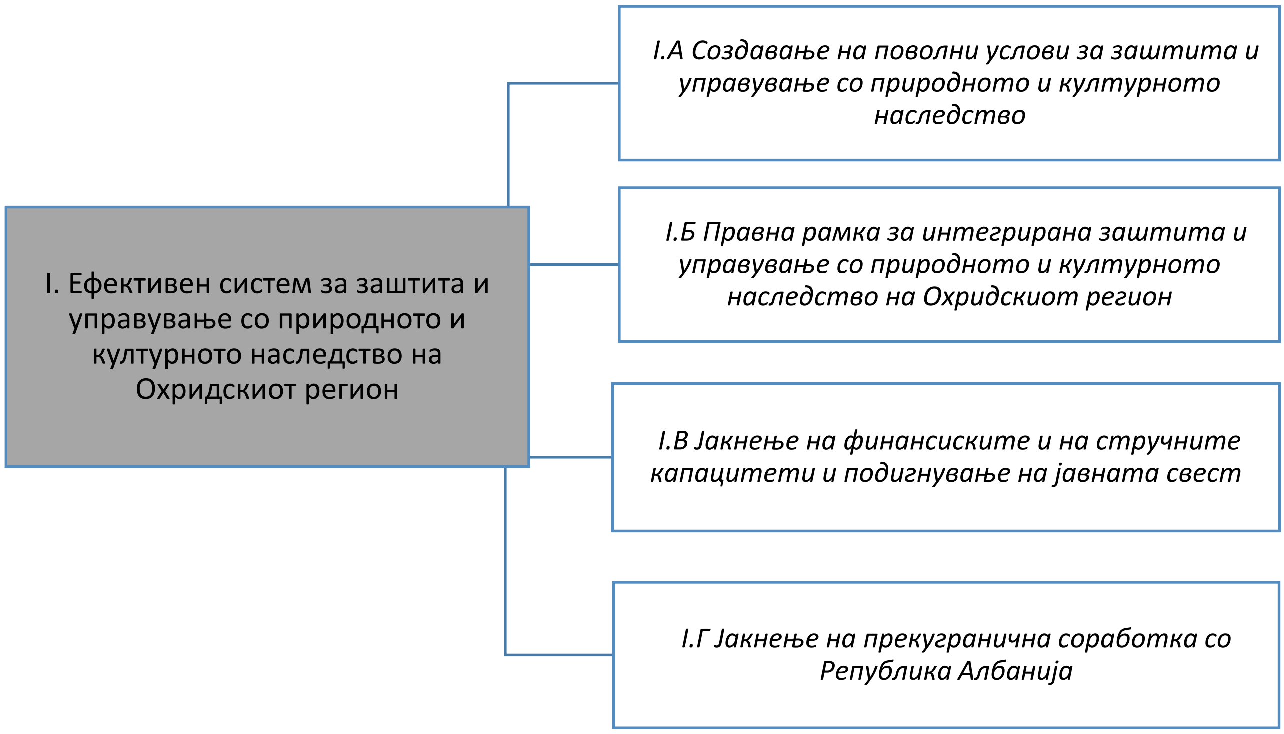

Слика 4. *Приказ на под-категоризацијата на првата Стратешка цел.*

Вака конципирани, стратегиските цели ги адресираат претходно евидентираните закани (фактори со негативно влијание по ИУВ) по природното и културното наследство опфаќајќи сродни групи односно меѓусебно поврзани закани кои може да се решат, во одредена мера или целосно, со ист сет на корективни мерки и активности како од аспект на конзервација, реставрација и ревитализација на истите, така и од аспект на подобрување на правната рамка за нивна заштита и јакнење на стручните и финансиски капацитети за таа цел. Воедно, се предвидува јакнење на прекуграничната соработка со Р. Албанија во насока на постигнување билатерален механизам за управување со регионот.

Преку имплементација на овие мерки ќе се воспостави систем за континуирана заштита и интегрирано управување со природното и културното наследство на Охридскиот регион на национално, билатерално и на меѓународно ниво.

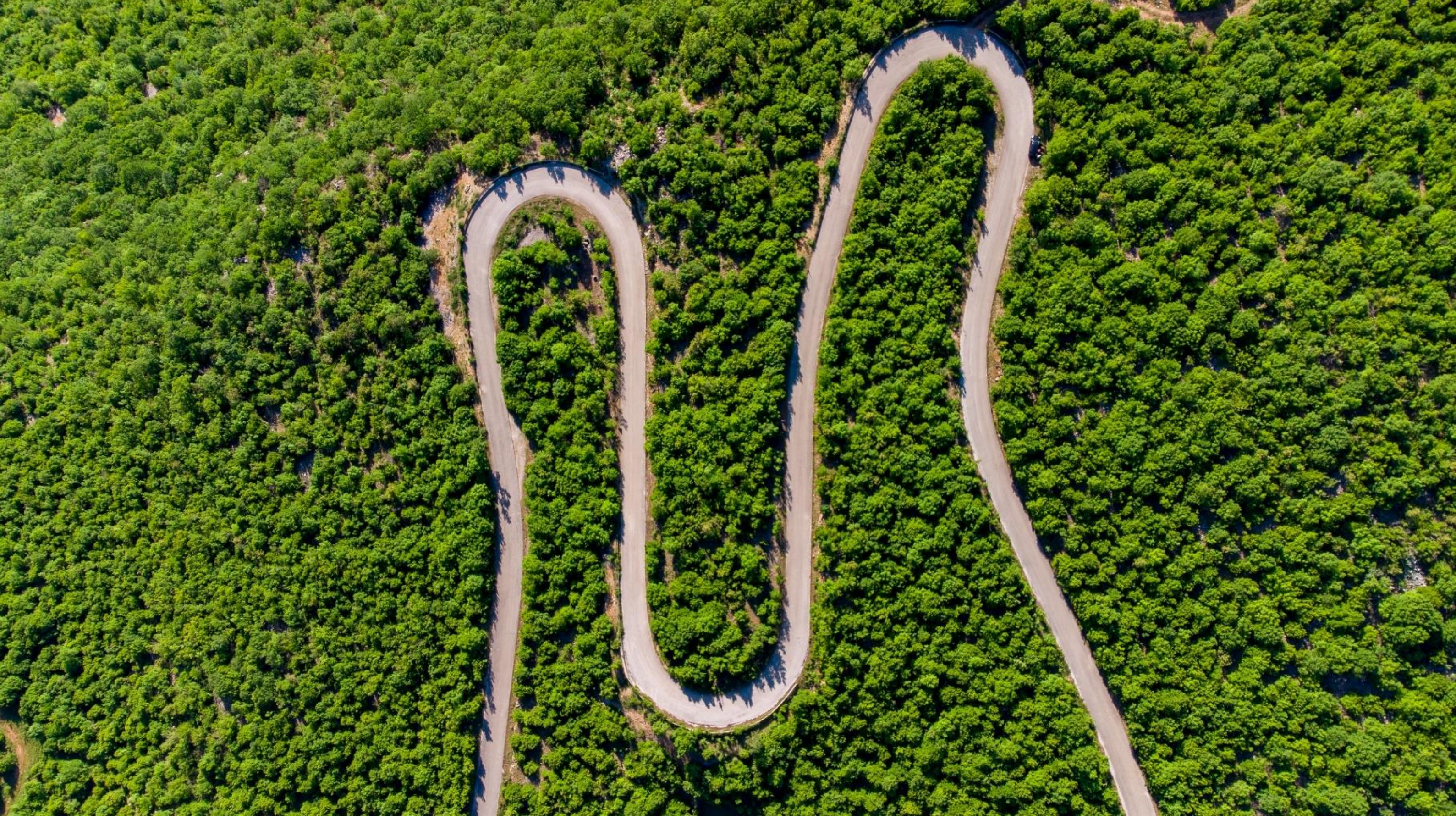

06 Процес на изработка на Стратегискиот план

Сочувувањето на светското наследство бара интердисциплинарен и комплексен пристап и ангажман на сите засегнати страни во процесот во кој се вкрстуваат повеќе аспекти на социјалното живеење и низа активности - конзервација и реставрација, ревитализација, како и просторно и урбанистичко планирање и развој, култура, образование, наука и истражување, животна средина, одржлив туризам и економија.

Заштитата и одржливиот развој на природното и културното наследство на Охридскиот регион се условени од активното учество на сите засегнати страни во регионот. Со цел Стратегискиот план за рехабилитација да даде одговори на предизвиците кои произлегуваат од заедничкото управување, во неговата изработка базична беше размената на идеи и експертизи од сите чинители кои се засегнати со светското наследство. Партиципативниот пристап во изработката на Стратегискиот план треба да послужи како алатка која ќе помогне да се разберат проблемите кои треба да се решаваат, стратегиските цели кои треба да се постигнат, како и одговорностите при нивно реализирање. Овој пристап ќе овозможи Стратегискиот план да биде одржлив и ефективен заштитен инструмент, кој успешно ќе се имплементира во иднина.

Изработката на Стратегискиот план за рехабилитација започна со формирање на експертска работна група во ноември 2021 година и се одвива, структуриран во соодветни фази, се до неговото усвојување од двете земји-членки (Р.С. Македонија и Р. Албанија) и поднесување до Комитетот за светско наследство во предвиденот рок.

Процесот на изработка на Стратегискиот план, со сите негови фази во хронолошки ред е прикажан на следната слика (**слика 5**):

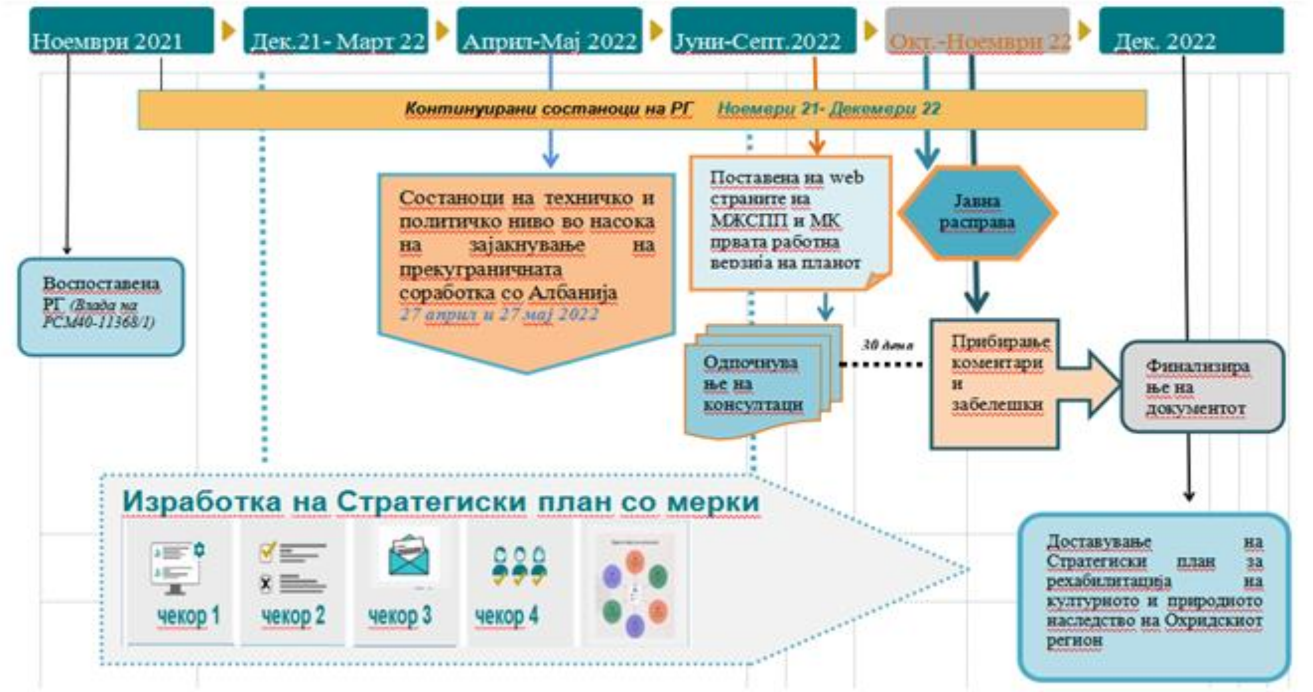

Слика 5. *Хронолошки приказ на преземените активности за изработка на Стратегискиот план за рехабилитација на светското природно и културно наследство на Охридскиот Регион.*

Во текот на процесот на изработка, работната група спроведе широк консултативен процес со засегнатите чинители во Охридскиот регион, преку прибирање на ажурирани информации и податоци од засегнатите страни, како и со одржување на состаноци. Дополнително, беше консултирана целокупната релевантна национална и меѓународна легислатива која се однесува на светското наследство, како и релевантна стручна и научна литература од областа.

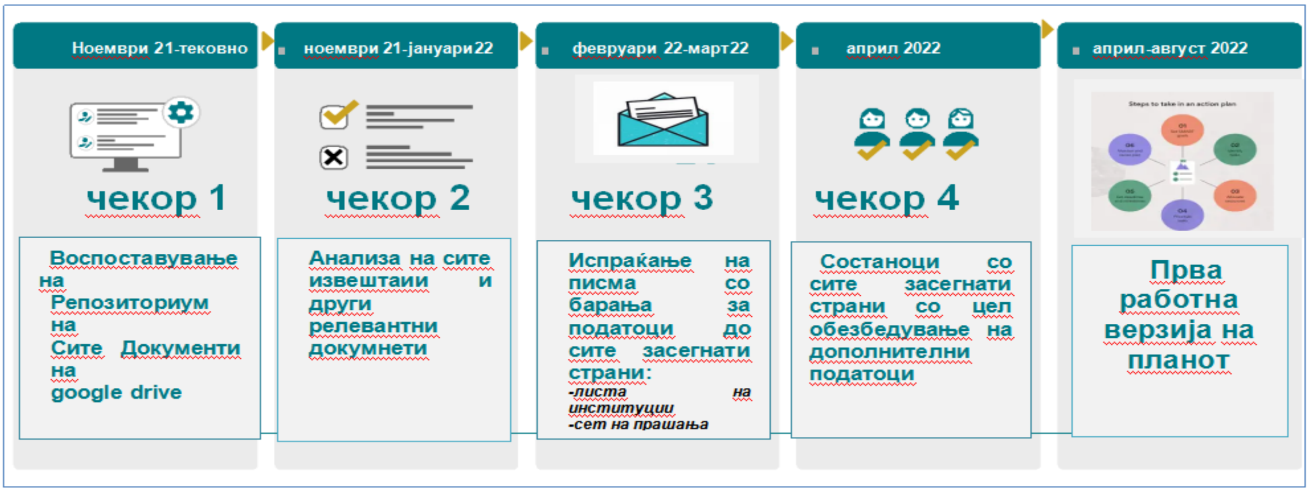

Слика 6. *Клучни фази во изработката на Стратегискиот план за рехабилитација на светското природно и културно наследство на Охридскиот регион.*

Процесот на изработка на Планот за рехабилитација траеше десет месеци при што континуирано се вршеше ревизија на неговата содржина.[1]

Усвоената методологија за изработка на Планот за рехабилитација беше усогласена и со изготвувачите на истиот документ од Република Албанија, имајќи ја предвид потребата од прекугранична соработка и интегриран пристап во управувањето и заштитата на светското природно и културно наследство на Охридскиот регион.

Предложените мерки во Стратегискиот план се и во насока и на постигнување на Целите за одржлив развој (SDGs) на Обединетите Нации кои претставуваат јасна визија за одржлива иднина.

[1] Забелешка од авторите: За изготвување на Стратегискиот план за рехабилитација на природното и културното наследство на Охридскиот регион, беа користени бројни ресурси и документи, достапни на веб-страната на Комитетот за Светско наследство на УНЕСКО, а кои се однесуваат на состојбата на, Светското природно и културно наследство на Охридскиот регион“. Документите се со отворен пристап и достапни на: https://whc.unesco.org/en/list/99/documents/.

07 Консултативен процес

Консултативниот процес во рамки на изработката на Стратегискиот план за рехабилитација на светското природно и културно наследство на Охридскиот регион започна во февруари 2022 година, а во негови рамки беа остварени работни средби, писмени и усни консултации со претставници на засегнатите страни со цел темелна, квалитетна и навремена подготовка на стратегиски документ. Консултациите се значајна алатка со која се овозможи сите припадници на засегнатото општество да дадат придонес во раната фаза од процесот на рехабилитација на природното и културното наследство на заштитениот регион. Во дадениот временски период беа остварени консултации со следните чинители:

- *Општина Охрид*
- *Општина Дебрца*
- *Општина Струга*
- *Министерство за култура*
- *Министерство за транспорт и врски*
- *Министерство за животна средина и просторно планирање*
- *Управа за хидрометеоролошки работи*
- *Хидробиолошки Завод Охрид*
- *Управа за заштита на културното наследство*
- *НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј- Охрид*
- *Државен инспекторат за животна средина*
- *ЈП Колекторски систем*
- *ЈУ НП Галичица*
- *ЈП Железничка инфраструктура*
- *ЈП Државни патишта*
- *Национални енергетски ресурси*
- *АД Електрани на Северна Македонија (ЕСМ) - Подружница ХЕС „Црн Дрим“*
- *Дирекција за технолошки и развојни зони - Струга*
- *Капетанија на пристаништата – Охрид*
- *Агенција за просторно планирање*
- *Граѓанска иницијатива Охрид SOS*
- *Фронт 21/42*
- *Еко свест*
- *ИКОМОС Македонија*

Како дел од процесите за изготвување на стратегискиот план за рехабилитација, од страна на општините Охрид и Дебрца беа номинирани стручни лица кои излегоа во пресрет на потребите на работната група во однос на обезбедување на точни и ажурирани податоци за изготвување на Планот во текот на целиот процес.

Во рамките на консултативниот процес исто така беа остварени средби со претставници од ЈПДП, ДИЖС како и со изготвувачите на Предлог-законот за прогласување на Студенчишко блато за парк на природата (Категорија IV според ИУЦН) и со изготвувачите на Студијата за ревалоризација на Охридското Езеро и негово прогласување за споменик на природата (Категорија III според ИУЦН).

Дел од консултативниот процес беше и соработката со претставниците на експертската работна група од Република Албанија. Беа одржани два работни состаноци (во Тушемиште/Поградец и Охрид) на кои беа дефинирани идните чекори во процесите за подготовка на Стратегискиот план во билатерален (меѓународен) контекст. Консултациите со експертскиот тим од Република Албанија продолжија до финализирањето на Стратегискиот план за рехабилитација на природното и културното наследство на Охридскиот регион, а потоа ќе следува преземање на конкретни активности за негова имплементација.

Работната група одржа неколку состаноци со невладиниот сектор и граѓанските здруженија и организации активни во регионот, при што беа добиени значајни информации и препораки, од кои дел се вградени во Стратегискиотт план за рехабилитација.

Во рамките на консултативниот процес, првата работната верзија на Стратегискиот план за рехабилитација беше поставена на веб-страните на Министерството за животна средина и просторно планирање и на Министерството за култура за широка консултација, а потоа следуваше и јавна расправа организирана во виртуелен формат.

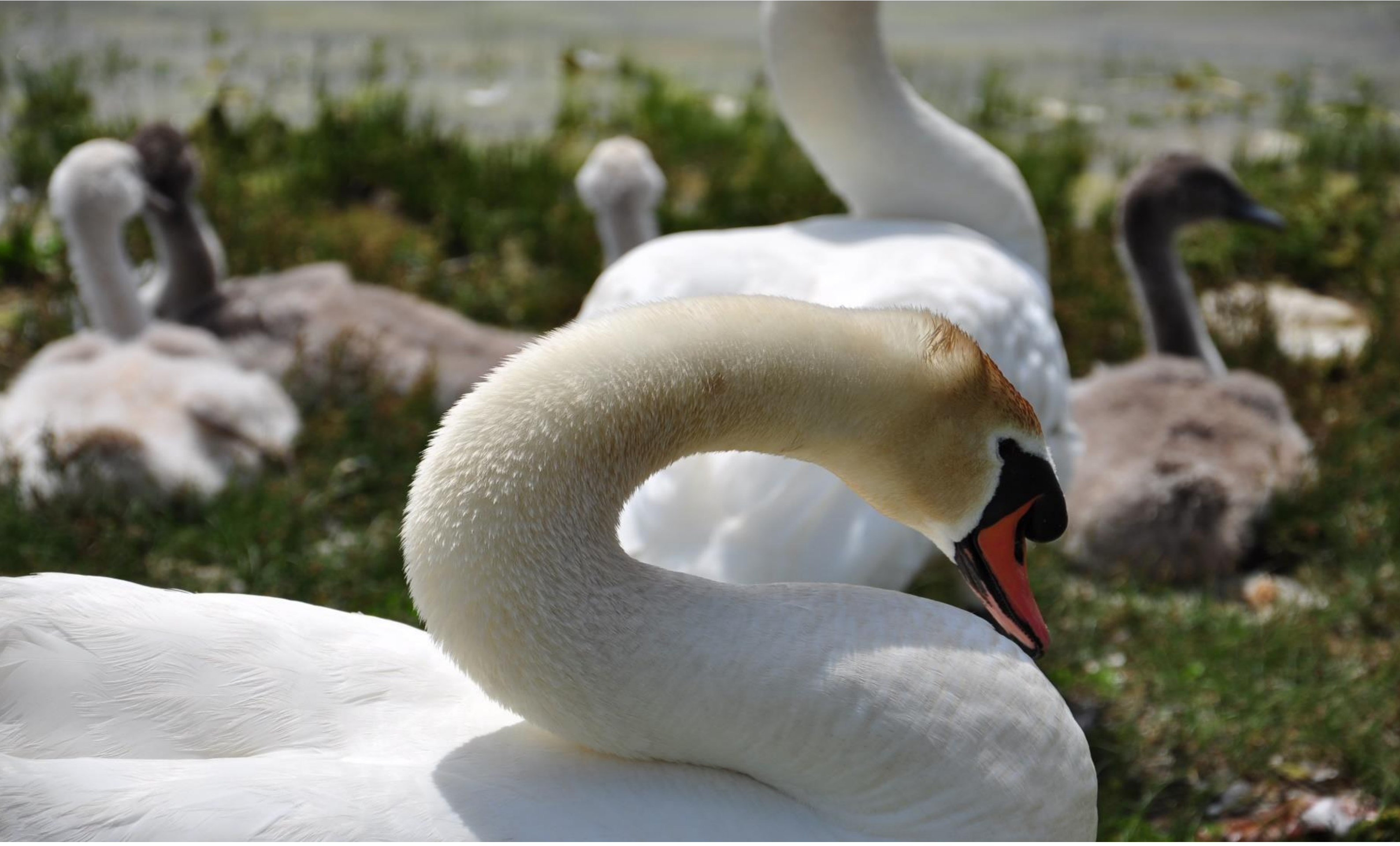

08 Мониторинг и имплементација

Мониторингот и имплементацијата на Стратегискиот план за рехабилитација подразбира континуирано следење на напредокот во реализацијата на мерките и активностите предвидени во Табелата со мерки за рехабилитација и нивна евалуација од аспект на оцена на динамиката и степенот на ефикасност од нивната примена (постигнати резултати и напредок), ефективноста во отстранувањето на заканите и спречување на идни дејствија кои може негативно да влијаат врз ИУВ на доброто (слика 2).

Имплементацијата на Стратегискиот план за рехабилитација е жив и динамичен процес, низ кој систематски ќе се прибираат и анализираат информациите во однос на дефинираните активности кои треба да се реализираат навремено, во согласност со највисоките стручни стандарди, практики, знаења и вештини. Мониторингот и евалуацијата ќе се вршат преку два клучни критериуми: оцена на ефикасноста од имплементацијата на стратегиските цели (од аспект на постигнатите резултати и напредок) и нивната ефективност, т.е. дали и кога се манифестираат позитивните ефекти по културното и природното наследство.

Степенот на имплементација на Стратегискиот план за рехабилитација ќе го манифестира степенот на посветеност и заложбите на Владата на Република Северна Македонија, општините и на сите надлежни институции во напорите за сочувувањето на статусот на светско природно и културно наследство на Охридскиот регион.

Имплементацијата на Стратегискиот план за рехабилитација ќе биде голем предизвик и за институциите и за сите надлежни субјекти кои задолжително треба да бидат вклучени во спроведувањето на мерките и активностите и нивното континуирано следење со дефинираната динамика бидејќи само со интегриран пристап и ангажман може да се постигнат зацртаните цели.

Во таа смисла, транспарентноста во имплементацијата на Стратегискиот план за рехабилитација, ќе ја нагласи и отчетноста и одговорноста на сите надлежни субјекти. Во тој контекст на веб страната на Владата на Република Северна Македонија, ќе биде формирана посебна страна посветена на следење на спроведување на Стратегискиот план во која ќе бидат содржани мапа на сите атрибути на културното и природното наследство на Охридскиот регион, заштитените зони, поединечно заштитените добра, катастарот на подземни води, водостопански дозволи, како и евидентирани закани, регистарот на бесправно изградени објекти.

Редовно ќе се објавуваат и мерките кои се имплементираат, а ќе биде дадена и можност за пријавување на лицата кои преземаат активности кои негативно влијаат врз културното и природното наследство.

Мониторинг на спроведување на Стратегискиот план за рехабилитација ќе врши Комисијата за управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион, преку редовно доставените информации/извештаи од страна на надлежните институции. Комисијата ќе треба да го подигне нивото на координација во остварувањето на надлежностите на институциите, кои во практика се фрагментирани, изолирани и не обезбедуваат соодветна заштита на доброто. Во овој процес Комисијата ќе треба да ги вклучи и граѓанските организаци и здруженија кои се активни во Охридскиот регион и кои се значаен корективен механизам во реализација на целите насочени кон рехабилитација на природното и културното наследство на Охридскиот регион.

Мониторинг на спроведувањето на Стратегискиот план за рехабилитација ќе врши и Владата на Република Северна Македонија, преку формирање на посебна Комисија, како постојано тело, до кое субјектите надлежни за имплементација на Стратегискиот план за рехабилитација, еднаш месечно ќе доставуваат извештај. Комисијата на Владата треба да обезбеди и членство на претставници на граѓанските здруженија во Комисијата. Мониторингот претпоставува и утврдување на одговорност од субјектите за ненавремено остварување на стратешките цели, како и одговорност за преземање на активности со кои негативно се влијае врз исклучителната универзална вредност на доброто. Етаблирањето и доследната примена на систем на отчетност, јавност и одговорност за примената на мерките за рехабилитација во Охридскиот регион е клучниот инструмент со кои може да се придонесе кон намалување на заканите по доброто.

Исто така организирањето надзорна расправа во Собранието на Република Северна Македонија ќе биде уште една соодветна алатка за следење на примената на Стратегискиот план за рехабилитација, а во таа смисла, и на Државниот завод за ревизија ќе му биде овозможен надзор над спроведувањето на планот и активностите.

Мониторингот треба да обезбеди и учество на јавноста преку континуирано објавување на информации за степенот на напредокот во реализација на стратешките цели.

На билатерално ниво контролата на спроведувањето на Стратегискиот план за рехабилитација ќе биде вршена и од билатералниот Комитет за управување со сливот на Охридското Езеро. Со ваквиот систем на поставеност на имплементацијата на Стратегискиот план за рехабилитација извесно е дека ќе се обезбедат информациите кои се потребни за редовно известување кон телата на УНЕСКО и за остварување на прекуграничната соработка со Република Албанија.

Земјите-членки, Република Северна Македонија и Република Албанија, ќе го информираат Центарот за светско наследство на УНЕСКО за постигнатиот напредок во однос на имплементацијата на мерките за рехабилитација, во рамките на годишниот Извештај за состојбата на доброто (SOC report).

Со следењето на имплементацијата на Стратегискиот план за рехабилитација ќе се документираат вредностите на доброто заради кои тоа има ИУВ, а воедно ќе се потврди дека тие соодветно се одржуваат и се унапредуваат. Истовремено, искуствата од неговата имплементација позитивно ќе влијаат и на приспособување на управувачките активности во иднина.

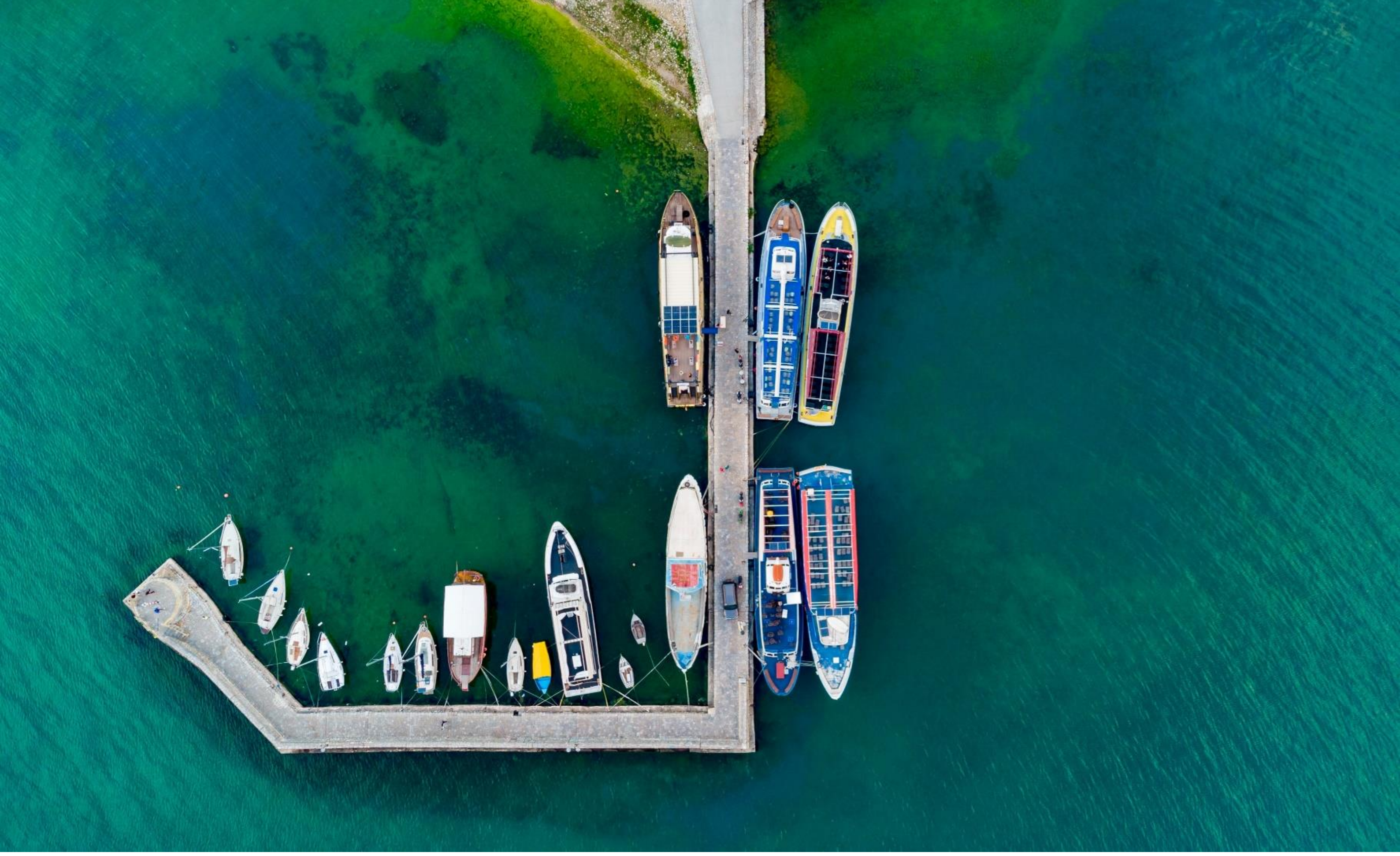

09 Заклучоци

Комплексноста на заедничкото светско природно и културно наследство на Охридскиот регион бара иновативни модели на управување, кои ќе понудат решенија за справување со спектарот на управувачки механизми, вклучително и во поширокиот прекуграничен регион на Охридското Езеро. Во таа смисла, успешното управување со светското наследство мора да биде сеопфатно и да обезбеди одржлив развој на територијата на доброто.

Просторниот развој на доброто мора да биде раководен од принципите на интегрирана заштита, односно почитување на традиционалните урбанистички модели за сочувување на природното и културното наследство, културниот пејзаж на Охридскиот регион и неговата целовитост и интегритет, како и воспоставување рамнотежа меѓу потребите на современиот живот и зачувувањето на ИУВ.

Ефективната интеграција во процесите на планирање на различни нивоа, меѓусекторската соработка, учеството на заедницата и прекуграничната заштита се предуслови за успешно долгорочно управување со Охридскиот регион. Граѓанското учество и подигањето на свеста за природното и културното наследство се предуслови за остварување на неговата заштита, а Стратегискиот план е инструмент преку кој во координиран процес ќе се обезбеди примена на алатки и мерки со кои се гарантира успешно справување со сите закани по ИУВ на доброто.

Природното и културното наследство на Охридскиот регион како светско наследство денес има највисок степен на национална и меѓународна заштита и оттука, грижата за неговите атрибути и вредности се одговорност на секој поединец.

Владата на Република Северна Македонија има клучна улога во однос на координирањето на надлежните органи и институции, имајќи ја предвид поставеноста на институциите на институционално и политичко ниво. Таа треба да овозможи и гарантира исполнување на препораките на мисиите и на другите тела на УНЕСКО, кои се насочени кон спречување на најголемите закани по автентичноста и интегритетот на регионот.

10 Табела со мерки за рехабилитација (Акциски план)

ТАБЕЛА СО МЕРКИ ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЈА
и Цели за Одржлив Развој на Обединети Нации кои се постигнуваат со нивно имплементирање

КРАТЕНКИ:

Степен на реализација на активност:
Р - Реализирана
ВР - Во тек на реализација
НР - Нереализирана

Рок за реализација на активноста:
И - Итно
КР - Краткорочно (1-2 години)
СР - Среднорочно (2-5 години)
ДР - Долгорочно (5-7 години)
К – Континуирано

Бр.	Предложена мерка	Препорака бр./ ИКОМОС/ИУЦН РММ (2017; 2020); Одлука WHC	Активности	Надлежна институција	Степен на реализација	Индикатор	Рок	Земја членка
I	**Стратешка цел: Ефективен систем за заштита и управување со природното и културното наследство во Охридскиот регион**							
I.A	Создавање на поволни услови за заштита и управување со природното и културното наследство							
1.A.1	Заштита и воспоставување на систем за управување со Студенчишко Блато.	1.a (2020); 2.h (2020); 5.a (2020); (44 COM 7B.77, 2021);	**1.A.1.1** Донесување на Акт за прогласување на Студенчишко Блато за заштитено подрачје усогласен со меѓународните конвенции, ЕУ легислативата и националното законодавство.	МЖСПП ОО	ВР	Донесен Акт за прогласување на Студенчишко Блато за заштитено подрачје, усогласен со препораките од Секретаријатите и спроведените мисии на меѓународните конвенции.	И	
			1.A.1.2 Пренесување на управувањето со заштитеното подрачје Студенчишко Блато на управувачкото тело на Споменикот на природата Охридско Езеро .	МЖСПП ЈП споменик на природа Охридско Езеро	НР	Пренесување на управувањето на субјектот за управување со заштитените подрачја Охридско Езеро, по неговото основање, согласно Законот за заштита на природата. Обезбедување на доволен број на човечки (стручен кадар), административни, просторни, технички и финансиски ресурси.	И	
			1.A.1.3 Донесување на ПУ со заштитеното подрачје Студенчишко Блато.	ОО МЖСПП	НР	Донесен ПУ со заштитеното подрачје Студенчишко Блато.	И	
			1.A.1.4 Дислокација на пловните објекти од Студенчишкиот Канал, негова рехабилитација и враќање во функција	ОО МТВ АД ЕСМ	НР	Дислоцирани пловни објекти. Рехабилитиран Студенчишки канал.	СР	

			на блатото.			Обезбедена и редовно одржувана опрема за пумпање и аерација на вода, за да се спречи помор на риби со до негово реставрирање. Овозможени директни врски на Блатото и Студенчишка река (канал).		
			1.А.1.5 Ревитализација на Студенчишко Блато со реставрација на хидролошка врска со Охридско Езеро	МЖСПП ХБЗ ЈП СП Охридско Езеро	НР	Хектари реставрирано Студенчишко Блато. Количина на отстранет градежен шут. Отстранети објекти кои негативно влијааат на ИУВ на Блатото. Зголемена популација на риби поради возобновена фукнција на мрестилиште. Зголемена бројност на видови и единки на птици кои го корстат блатото за престојувалиште и гнездилиште. Враќање на хидролошката врска помеѓу езерото и блатото со изведба на пропусти/ цевоводи/ далјани под пешачката патека. Намалено органско и нутриентно оптоварување во примероците вода од Блатото, што се должи на малото количество на вода и недостаток на прилив на свежа вода. Хектари ревитализирана реликт-ната заедница Caricetum elatae. Зголемена отпорност на влијани-јата на климатските промени.	СР	

1.А.2	Заштита и воспоста-вување на систем за управување со Охридско Езеро.	17 (2017); (44 COM 7B.77, 2021);	**1.А.2.1** Ревидирање на Студијата за ревалориза-ција на Охридско Езеро			Дополнување на Клучни видови на фауна и флора со видови од Изјавата за исклучителната универзална вредност усвоена на 39. сесија на Комитетот за светско наследство на УНЕСКО (Бон, Германија 2015 год., Одлука 39 COM 8E); Дополнување на Листа на ограничени активности со забрана за изградба на бетонски структури, камени ѕидови, од метал или дрво и забрана за палење на отворено во заштитни-от појас (50м од КП 1/1 Охридско Езеро). Предлог видови од Охридско Езеро кои треба да се вклучат во Национална Црвена Листа на видови под закана.	И	

			1.А.2.2 Репрогласување на Охридско Езеро за заштитено подрачје во категорија III – споменик на природата согласно Законот за заштита на природата.	МЖСПП ОО	ВР	Донесен Акт за репрогласување на Охридското Езеро за заштитено подрачје во категорија III – споменик на природата.	И	
			1.А.2.3 Назначување на субјект за управување со заштитеното подрачје Охридско Езеро и обезбедување на човечки, административни, просторни, технички и финансиски ресурси за работа на истиот.	МЖСПП ОО	НР	Назначен субјект за управување со заштитеното подрачје Охридско Езеро и обезбедени ресурси за негово функционирање.	И	
1.А.3	Заштита на изворите на Охридското Езеро.	(2017) and (2020)	**1.А.3.1** Дефинирање на санитарно-заштитни зони за заштита на изворскиот комплекс Свети Наум.	МЖСПП ИЈЗ ЈП Проаква Охрид	ВР	Дефинирани санитарно-заштитни зони. Донесена Одлука за санитарно заштитна зона за извориштето Свети Наум	И	
			1.А.3.3 Дефинирање на санитарно-заштитни зони за заштита на Билјанини извори.	МЖСПП ИЈЗ	НР	Дефинирани санитарно-заштитни зони. Донесена Одлука за санитарно заштитна зона за извориштето Билјанини извори.	И	
1.А.4	Заштита и подобрување на природните вредности на	17 (2017); (2020);	**1.А.4.1** Целосна забрана за улов на пастрмка и белвица сè додека не се усвојат Законот и Планот за управување со Охридското Езеро.	МЗШВ	ВР	Зголемени популации на пастрмка и белвица. Интензивирање на инспекцискиот надзор на угостителските објекти по однос на понудата на риби од Охридско Езеро во време на	И	

	Охридското Езеро					непостоење риболов на Езерото		
			1.А.4.2 Усогласување на „Одлука за започнување на постапка за доделување на концесија на рибите за вршење на стопански рибо-лов на риболовното подрачје Охридско Езеро“ со предви-деното зонирање на Охрид-ско Езеро – Споменик на природата.	МЗШВ	НР	Усогласена одлука со зонирање.	И	
			1.А.4.3 Отстранување на риболовната опрема и другиот отпад од дното на Охридското Езеро	МЗШВ	ВР	Број/количина/должина на отстранети мрежи, риболовна опрема и друг вид на отпад од дното на Охридско Езеро. Број на организирани кампањи за чистење на дното.	И	
			1.А.4.5 Вршење на интензивни рибарско-биолошки истражувања по однос на популациите на охридската пастрмка, белвица и плашица како и на зоопланктонската и макрозообентосната заедница од Охридското Езеро.	ХБЗ	НР	Обезбедени податоци за изработка на нова риболовна основа усогласена со заедничките албанско-македонски планови за заштита и управување со рибниот фонд од Охридското Езеро.	И	
			1.А.4.6 Реактивирање на порибување на Езерото со одгледан подмладок од охридска пастрмка	ХБЗ МЗШВ ЈП СП Охридско Езеро	НР	Надминување на административните пречки за реализација на процесот на вештачки мрест. Обезбедување соодветно квалитетно водоснабдување за постоечките репроцентри за охридска пастрмка во Охрид и	И	

						Струга.		
			1.А.4.7 Континуирано порибување со подмладок од јагула (*Anguilla anguilla*) која претставува критично загрозен вид.	АД ЕСМ	ВР	Подобрен квалитетот и квантитетот на популација на јагула која е критично загрозен вид.	К	
1.А.5	Заштита од еутрофикација на Охридско Езеро од аквакултура, земјоделство и шумарство.	17 (2017); 7g(2020)	**1.А.5.1** Затворање на риб-ници за калифорниска пастрмка или пренамена со одгледување исклучиво на охридска пастрмка, на сите притоки во сливот на Охрдско Езеро	Државен Инспекторат за рибарство и ловство МЗШВ	НР	Број на затворени/пренаменети рибници. Спречен внес на алохтон и инвазивен вид на риба. Намален внес на нутриенти (нитрати и фосфати) во Езерото.	СР	
			1.А.5.2 Изградба на систем од мал обем за прочистување на излезна вода на мрестилиште на ХБИ Охрид.	ХБИ	НР	Изведен ситем за прочистување на отпадни води. Намален внес на нутриенти во Блатото и непосредно во Езерото.	СР	
			1**.А.5.3** Изработка на долгорочна стратегија за одржливо земјоделство во Охридскиот регион со цел намалување на загадување на Езерото.	МЗШВ ОО ОС ОД	НР	Изработена долгорочна Стратегија за одржливо земјоделство со презвемање на сите мерки од План за управување со слив на Охридско Езеро.	СР	
			1.А.5.4 Донесување оперативен план за заштита на водите од нитрати за период од четири години.	МЗЖВ МЖСПП	НР	Донесување на оперативен план за заштита на водите од нитрати за период од четири години и делинеирани водни тела во согласност со Директивата за заштита на водите од загадување предизвикано од нитрати од земјоделски извори.	СР	
			1.А.5.5 Ревитализација на рипарски појас и блатни екосистеми во крајбрежје на	ХБЗ МЗЖВ МЖСПП	НР	Хектари реставрирани блата. Употреба на Принципи и упатства за реставрација на блата -	ДР	

			Езерото.	ЈП СП Охридско Езеро		Рамсарска Конвенција Обновен појас на трска на одредени локации,посочени од ХБЗ. Намалување на внес на ѓубрива и пестициди во Езерото, а со тоа подобрен квалитет на водата. Адаптација кон климатски промени.		
1.A.6	Заштита на водите од сливот на Охридско Езеро од користење хидропотенцијал	(2020)	**1.A.6.1** Преиспитување на постапките за доделени концесии и стопирање на постапки за изградба нови мали хидроцентрали во светско наследство согласно препораките на Бернската конвенција.	МЖСПП МЕ МТВ РКЕ	НР	Број на раскинати концесии. Број на стопирани постапки.	СР	
			1.A.6.2 Измена на Закон за заштита на природа со забрана за изградба на нови хидроелектрани и строга котрола на функционирање на постоечките во граници на Доброто.	МЖСПП	НР	Изменет закон за заштита на природата. Зајакната контрола на работење-то на постоечки хидроелектрани. Зголемување на казни за непро-ценливите штети врз природата од функционирање на ХЕ.	СР	
1.A.7	Воспоставување на систем за управување со	16 (2017); 2.b, 7.d (2020);	**1.A.7.1** Формирање на Јавно Комунално Претпријатие за управување со отпад.	Центри за развој на ЈЗПР и Пелагониски ПР	ВР	Функционално Јавно Комунално Претпријатие за управување со отпад.	СР	

	отпадот		**1.А.7.2** Изградба на регионална депонија за ЈЗПР со придружна инфраструк-тура, набавка на опрема за селекција, собирање и транспорт на отпадот.	МЖСПП Центар за развој на ЈЗПР Пелагониски ПР	ВР	Изградена регионална депонија надвор од границите на Доброто. Набавени камиони за собирање и транспорт. Набавени и поставени контејнери.	СР	
			1.А.7.3 Изработка на УП за трансфер станици „Мауцкер“ и „Струга“.	ОО ОС ОД МЖСПП	ВР	Изработени УП за трансфер станици „Мауцкер“ и „Струга“.	СР	
			1.А.7.4 Изградба на трансфер станици „Мауцкер“ и „Струга“согласно со ЕУ стандардите.	ОО ОС ОД МЖСПП	НР	Изградени трансфер станици „Мауцкер“ и „Струга“согласно со ЕУ стандардите.	СР	
			1.А.7.5 Расчистување и ремедијација на нестандардните депонии „Буково“ и „Струга“.	ОО ОС МЖСПП	НР	Расчистени и санирани нестан-дардни депонии „Буково“ и „Струга“.	ДР	
			1.А.7.6 Затварање на нестандардните депонии „Буково“ и „Струга“.	ОО ОС МЖСПП	НР	Затворени нестандардни депонии „Буково“ и „Струга“.	ДР	
1.А.8	Преземање на ефективни мерки за заштита на Старото градско јадро	18 (2017); (44 COM 7B.77, 2021);	**1.А.8.1** Зачувување на автентичноста и интеритетот (амбиенталната, визуелната, историската и типолошката вредност) на Старото градско јадро со строга контрола на доградби, надградби и реконструкции.	ЗЗСКМ - Охрид УЗКН МК ОО	ВР	Преземени мерки за континуирана заштита на Старото градско јадро на Охрид.	КР	
			1.А.8.2 Отстранување на сончеви колектори, фотоволтаични уреди, клима	ЗЗСКМ - Охрид УЗКН ОО	НР	Отстранети сончеви колектори и фотоволтаични уреди, клима уреди и други несоодветни	И	

			уреди и други несоодветни инсталации поставени на заштитени културни добра и амбиентални објекти.			инсталации од заштитени културни добра и амбиентални објекти.		
			1.A.8.3 Отстранување на комерцијални рекламни паноа и светлечки реклами поставени на заштитени културни добра и амбиентални објекти.	ЗЗСКМ - Охрид УЗКН ОО	НР	Отстранување на комерцијални рекламни паноа и светлечки реклами од заштитени културни добра и амбиентални објекти.	И	
			1.A.8.4 Воспоставување на посебна програма во Буџетот на МК и Буџетот на ОО за финансирање на мерки за заштита на старото градско јадро на Охрид (замена на несоодветна столарија, кровен покривач, огради, отстранување сончеви колектори, фотоволтаични уреди).	Влада на РСМ МК ОО	НР	Воспоставена програма во Буџетот на МК за 2024 год. Воспоставена програма во Буџетот на Општина Охрид за 2024 год.	КР	
			1.A.8.5 Регулирање на моторизираниот сообраќај во стариот дел на Охрид, со временски рокови за пристап и ограничувања за паркирање на строго одредени локации, повикувајќи се на примери на добри практики.	ОО ЗЗСКМ-Охрид	ВР	Утврден и применет режим на сообраќај и режим на паркирање во Старото градско јадро на Охрид.	КР	
			1.A.8.6 Поставување и/или замена на соодветна урбана опрема во старото градско јадро на Охрид.	ОО ЗЗСКМ	НР	Заменета несоодветна урбана опрема. Поставена соодветна урбана опрема во старото градско јадро на Охрид.	КР	
			1.A.8.7 Замена на	ОО	НР	Заменети несоодветни	КР	

			несоодветно поплочување на улиците во старото градско јадро на Охрид со калдрма од камен.	ЗЗСКМ		поплочувања на улиците во старото градско јадро на Охрид со калдрма од камен.		
			1.А.8.8 Архитектонско-урбанистичко уредување на јавните простори во старото градско јадро на Охрид.	ОО ЗЗСКМ - Охрид	НР	Објавени архитектонско-урбанистички конкурси за поединечни јавни простори. Избор на соодветни решенија. Имплементирани проекти. Уредени јавни простори во Старото градско јадро на Охрид.	КР	
			1.А.8.9 Архитектонско-урбанистичко уредување на летните сцени во старото градско јадро на Охрид.	ОО ЗЗСКМ - Охрид	НР	Објавени архитектонско-урбанистички конкурси за Долни Сарај, летна сцена во предворјето на Св. Софија, антички театар, Самуилова тврдина. Избор на соодветни решенија. Имплементирани проекти. Уредени летни сцени во старото градско јадро на Охрид.	КР	
1.А.9	Унапредување на системот за следење на водите во сливот на Охридското Езеро.	17 (2017); 3.I (2020);	**1.А.9.1** Надградба и подобрување на мониторинг на национално ниво на квантитативни и квалитатативни (физичко-хемиски и биолошки) параметри на водите од сливот на Охридско Езеро во согласност со ПУ со сливот на Охридско Езеро и ПУ со споменикот на природата Охридско Езеро.	УХМР ХБЗ ИЈЗ	ВР	Целосно воспоставен и функционален мониторинг систем на сливот на Охридско Езеро согласно ПУСОЕ со оперативни мониторинг станици кои обезбедуваат континуирано мерење на квантитативните и квалитативните параметри согласно РДВ и националното законодавство. Набавена и инсталирана опрема за мониторинг на квантитативните и квалитатативни (физичко-хемиски и биолошки) параметрии	КР/К	

						и обезбедена современи лабараториска опрема и софтвер. Доставени годишни Извештаи од мониторингот кој го спроведуваат УХМР, ХБЗ и ИЈЗ согласно барања-та на националната регулатива до МЖСПП. Редовно објавени и јавно достап-ни податоците од мониторингот на водите на официјалните веб страни на институциите. Подготвена анализа за количес-твото на внес на нутриенти во езерото со предложени мерки.		
		13 (2017); 5.f, 7.a, (2020);	**1.А.9.2** Зајакнување на системот на мониторинг, контрола и размена на податоци од испуштање на езерските води во Црн Дрим и водостојот на езерото од страна на ЕСМ и УХМР.	МЖСПП УХМР ЕЛЕМ ЈП Спомeникот на природата Охридско Езеро	ВР	Воспоставен координиран мониторинг систем помеѓу УХМР и ЕСМ во однос на испуштање на езерските води во Црн Дрим и водостојот на езерото со поставу-вање на автоматски систем на отворање / затварање на одливот во однос на биолошкиот проток. Набавена и инсталирана опрема за мониторинг на испуштањето на езерските води во Црн Дрим и водостојот на езерото и соодве-тен софтвер за размена на податоци. Доставени годишни Извештаи од мониторингот кој го спроведуваат УХМР и ЕСМ согласно барањата на националната регулатива до МЖСПП. Редовно објавени и јавно достап-ни податоците од мониторингот на испуштањето на езерските во-ди во Црн Дрим и водостојот на	КР/К	

						езерото на официјалните веб страни на институциите.		
			1.А.9.3 Зајакнување на системот на мониторинг, контрола и доставување на податоци од испуштањето на отпадните води во сливот на Охридското Езеро.	ОС ОО ДИЖС МЖСПП сите инсталации кои испуштаат отпадна вода	ВР	Воспоставен систем на редовно следење на испуштањето на отпадните води во сливот на Охридското Езеро и редовна контрола на истите. Воспоставен јавно достапен и ажуриран регистар на загадувачи на водите согласно Законот за животна средина на подрачјето на општините во Охридскиот регион. Донесен годишен план за кон-трала на загадувачите на водите од страна на ДИЖС. Воспставена јавно достапна карта на загадувачи на Охридскиот регион.	КР/К	
			1.А.9.4 Надградба и подобрување на мониторинг на квалитетот на водите за капење согласно националната регулатива.	ИЈЗ	ВР	Целосно воспоставен и функционален мониторинг систем за следење на квалитетот на водите за капење на сливот на Охридско Езеро согласно закон-ската регулатива со оперативни мониторинг станици кои обезбе-дуваат континуирано мерење. Набавена и инсталирана опрема за мониторинг на водите за капење и соодветен софтвер за размена на податоци. Доставени годишни Извештаи од мониторинг на водите за капење согласно барањата на Правилни-кот за водата за капење.	КР/К	

						Редовно објавени и јавно достапни податоците од мониторинг на водите за капење на езерото на официјалните веб страни на институциите. Објавени податоците на дневна основа на огласни табли на местата кои се утврдени како кашилишта согласно Правилникот за водата за капење.		
1.А.10	Зајакнување на мерките за заштита на културното наследство во Охридскиот регион.	5.е (2020);	**1.А.10.1** Изработка на Елаборат за ревалоризација на културното наследство со инвентар на културни добра во Охридскиот регион и донесување на акт за негово репрогласување за културно наследсто.	ЗЗСКМ-Охрид УЗКН	ВР	Изработен Елаборат за ревалоризација на културното наследство со инвентар на културни добра во Охридскиот регион и донесен акт за заштита на културното наследство во Охридскиот регион.	КР	
			1.А.10.2 Изработка на приоритетна листа за конзервација на културно наследство во Охридскиот регион.	ЗЗСКМ-Охрид УЗКН МК	НР	Донесена приоритена листа за конзервација на загрозено културно наследство во Охридскиот регион.	И	
			1.А.10.3 Прогласување на досега незаштитени добра (особено од вернакуларната архитектура, објекти од еклектиката, модерната и индустриското наследство) за културно наследство.	ЗЗСКМ – Охрид УЗКН МК	НР	Изработена приоритетна листа на потенцијални добра кои треба ургентно да се прогласат за културно наследство. Изработени елаборати за валоризација за потенцијалните добра. Издадени решенија за прогласување на добра за културно наследство.	И	
1.А.11	Зајакнување на мониторингот на културното	19 (2017);	**1.А.11.1** Набавка на современа техничка опрема за конзерваторски	ЗЗСКМ-Охрид МК	НР	Набавена и инсталирана опрема за конзерваторски мониторинг и современа опрема и софтвер за	СР	

	наследство во Охридскиот регион.		мониторинг и современа опрема и софтвер за документирање на културното наследство.			документирање на културното наследство.		
			1.А.11.2 Континуирано следење на состојбата на културното наследство во Охридскиот регион и вршење на постојан конзерваторски и археолошки мониторинг.	ЗЗСКМ-Охрид УЗКН	ВР	Воспоставен систем за мониторинг на културното наследство во Охридскиот регион. Воспоставен јавно достапен регистар со можност за дигитално пријавување на оштетувања и потенцијални ризици по културното наследство.	КР	
1.А.12	Воспоставување на систем за контрола и мониторинг на туристичките активности во НП Галичица	7.i (2020);	**1.А.12.1** Пресметка на капацитет на носивост на територијата на паркот каде се дозволени туристички активности (во согласност со зонирањето на паркот според ПУ со НП Галичица).	ЈУНПГ ОО	ВР	Пресметан капацитет на носивост на НП Галичица за туристички активности и максимален број на посетители.	КР	
			1.А.12.2 Регулирање на режим и обврски на оператори на тури и организатори на настани во НП Галичица	ЈУНПГ ОО	ВР	Регулиран режим и обврски на оператори кои организираат тури / настани во НП Галичица.	КР	
			1.А.12.3 Употреба на современи методи за контрола на движење со моторни возила во НП Галичица.	ЈУНПГ во соработка со Меѓународни фондови ОО	НР	Вовеведување на задолжително поставување на гпс-систем на возилата на тур операторите, преку којшто се врши надзор на траекторија на движење во НП Галичица.	КР	
1.А.13	Зајакнување на контролата на внатрешната пловидба во согласност со планските	7 (2017); I (2020);	**1.А.13.1** Анализа на пловила во Охридското Езеро (изработка и редовно ажурирање на база на податоци за: бројност, состојба, тип, погон,	Капетанија МТВ ЈП СП Охридско Езеро ОО ОС	НР	Направена анализа на пловила во Охридското Езеро.	И	

	документи за Охридскиот регион и сливот.		одржување, функционалност итн. на пловилата).					
			1.А.13.2 Пресметка на капацитет на носивост на пловила во Охридското Езеро.	МТВ Капетанија ЈП СП Охридско Езеро	НР	Направена пресметка на капацитет на носивост на пловила во Охридското Езеро.	КР	
			1.А.13.3 Воспоставување на систем за контрола на внатрешната пловидба во Охридското Езеро согласно ПУ со споменик на природа Охридско Езеро со воведување на систем на следење на пловните објекти со gps уреди. - маркација на дозволени патеки / зони за пловидба, - сидрење и пристанување во согласност со студијата за ревалоризација и планот за управување со езерото. - утврдување на максимално дозволени километри дневно по пловило. - рестрикции за употреба на вид на пловила идентификувани како штетни во Студијата за револоризација на споменикот на природата Охридско Езеро до донесување на Планот за управување со Спомеников на природа Охридско Езеро	МТВ Капетанија ЈП Споменикот на природата Охридско Езеро	НР	Воспоставен систем за контрола на внатрешната пловидба во Охридското Езеро, преку: Воведен систем на следење на пловните објекти со gps уреди, Утврдена маркација на дозволени патеки / зони за пловидба, Воспоставен систем на контрола на сидрење и пристанување во согласност со студијата за ревалоризација и планот за управување со Езерото, како и Утврдени максимално дозволени километри дневно по пловило. Воведени рестрикции на одреден вид на пловила идентификувани како штетни во Студијата за ревалоризација на споменик на природа Охридско Езеро	СР	
			1.А.13.4 Етапна замена на мотори со внатрешно согорување со современи сертифицирани еколошки	Капетанија ЈП СП Охридско Езеро МТВ	ВР	Заменети мотори на внатрешно согорување со еколошки мотори. Воведена програма за субвенционирање на етапната	СР/К	

			мотори во согласност со ПУ со споменикот на природата Охридско Езеро.			замена на моторите на пловилата во СП Охридско Езеро со еколошки мотори.		
1.А14	Дефинирање и воспоставување контактна зона на Светското природно и културно наследство на Охридскиот регион.	10 (2017); 5.h (2022);	**1.А.14.1** Дефинирање на контактна зона на Светското природно и културно наследство на Охридскиот регион со дозволени и забранети активности и заштитни мерки согласно Законот за заштита на природа.	МЖСПП МК УЗКН	НР	Воспоставена контактна зона на Светското природно и културно наследство на Охридскиот регион. Дефинирани дозволени и забранети активности и заштитни мерки во контактната зона.	И	
I.Б	**Стратешка цел: Правна рамка за интегрирана заштита и управување со природното и културното наследство во Охридскиот регион (43 COM 8B.9, 2019);**							
1.Б.1	Допрецизирање на законската рамка со цел заштита на природното и културното наследство.	19 (2017); 6(2020)	**1.Б.1.1** Пропишување на постапка за изработка на Оцена на влијанието врз културното наследство (ОВКН) во Законот за заштита на културното наследство.	МК УЗКН	НР	Пропишана постапка за изработка на Оцена на влијанието врз културното наследство (ОВКН).	ДР	
			1.Б.1.2 Донесување на Националната Методологија за изработка на Оцена на влијание врз природно и културно наследство согласно Водичот за оцена на влијанијата во контекст на светско наследство на УНЕСКО (UNESCO (2022) *Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage Context*, Paris, World Heritage Centre. Достапен на: https://whc.unesco.org/en/guidance-toolkit-impact-assessments/)	Влада на РСМ	НР	Стручен превод на Водичот на македонски и албански јазик. Имплементација на истиот како дел од националната регулатива.	И	
		19 (2017);	**1.Б.1.3** Донесување на нов	МК	НР	Донесен нов Закон за управување	КР	

			Закон за управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион	МЖСПП		со светското приронo и културно наследство на Охридскиот регион во кој е содржана правна основа за донесување на Правилник со кој ќе се пропишат заштитните зони и мерките за заштита на природното и културното наслед-ство за секоја зона, како и зголемување на надлежностите на Комисијата за управување со природното и културното наследство во Охридскиот регион, со цел овозможување на ревитализација на урбанистичко-архитектонските вредности на културното наследство во Охрид-скиот регион и зголемување на контролата врз утврдувањето на правниот статус на бесправно изградените објекти.		
			1.Б.1.4 Донесување Правилник со кој ќе се пропишат заштитните зони и мерките за заштита на природното и културното наследство за секоја зона во границите на Охридскиот регион.	МК МЖСПП	НР	Донесен Правилник и пропишани заштитните зони со дозволени и рестриктивни мерки за заштита	СР	
			1.Б.1.5 Измена на ПУСПКН на Охридскиот регион.	МК МЖСПП	НР	Изменет ПУСПКН согласно изменетиот Закон за управување со СПКН на Охридскиот регион.	СР	
1.Б.2	Зајакнување на мерките за заштита на Старото градско јадро на Охрид.	19 (2017);	**1.Б.2.1** Изменување на Законот за прогласување на Старото градско јадро на Охрид за културно наследство од особено значење заради зајакнување на утврдените режими на	МК УЗКН ЗЗСКМ-Охрид ОО	НР	Изменет Закон за прогласување на Старото градско јадро на Охрид за културно наследство од особено значење, со што ќе се забрани/ограничи можноста за доградби и надградби во заштитеното порачје и ќе се	КР	

			заштита.			спречи засилената урбанизација.		
			1.Б.2.2 Ревидирање на Законот за градење заради исклучување на заштитените јадра од можноста за надградба со примена на членот 59-ѕ од Законот за градење.	МТВ	НР	Ревидиран Закон за градење. Изменет членот 59-ѕ во контекст на иземање на заштитените јадра. Внесени оддредби за преде-финирање на поимите урбана опрема и времени објекти и усогласување на поимот „реконструкција“ со поимот „реконструкција“ од Законот за заштита на културното наследство.	КР	
1.Б.3	Обезбедување на правен механизам за одржливо финансирање на ЈУ НП Галичица.	5.g (2020);	**1.Б.3.1** Дополнување на одредбите за финансирање на заштитените подрачја во категорија национален парк во Законот за заштита на природата.	ЈУНПГ МЖСПП	НР	Донесен нов Закон за заштита на природата со дефинирани надоместоци за одржливо финансирање. -целосно напуштање на финансирање од сеча на шума -заштита на биолошката разновидност, подобрување на биомониторинг и одржливо работење на ЈУ	СР	
1.Б.4	Зајакнување на правната рамка за внатрешна пловидба во согласност со ПУ со споменик на природата Охридско Езеро и ПУ со сливот на Охридското Езеро.	7 (2017); 7.l (2020);	**1.Б.4.1** Измена и дополнување на Законот за внатрешна пловидба со цел контрола на регистрирањето, користењето и одржувањето на пловилата дозволени согласно ПУ на СП Охридско Езеро.	МТВ Капетанија	НР	Изменет и дополнет Законот за внатрешна пловидба и воспоставена контрола врз регистрирањето, користењето и одржувањето на пловилата дозволени согласно ПУ на СП Охридско Езеро.	СР	
I.В	**Стратешка цел: Јакнење на финансиските и на стручните капацитети и подигнување на јавната свест (43 COM 8B.9, 2019)**							

1.В.1	Обезбедување на финансиски и човечки ресурси за подборување на заштитата и управувањето со природното и културното наследство на Охридскиот регион.	3.I (2020);	**1.В.1.1** Воведување посебна програма во Буџетот на РСМ и Буџет на општините (Охрид,Струга и Дебрца) за финансирање на мерките и активностите за заштита и управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион.	ГС на Владата на РСМ МФ МК МЖСПП ОО ОС ОД	НР	Донесена програма за финансирање на мерките и активностите за заштита и управување со природното и културното наследство на Охридскиот регион.	СР	
			1.В.1.2 Административна, стручна и техничка поддршка во работата на Комисијата за управување со светското природно и културно наслед-ство на Охридскиот регион преку основање на посебна организациона единица во Владата на РСМ, која ќе врши и мониторинг на реализација на Стратегискиот план за рехабилитација.	ГС на Владата на РСМ	НР	Формирана организациона единица за административна, стручна и техничка поддршка во работата на Комисијата за управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион. Формирана посебна веб страна за Охридскиот регион, на која ре-довно ќе се објавуваат документи за Охридскиот регион и известу-вања за степенот на реализација на мерките од Стратегискиот план за рехабилитација.	И	
			1.В.1.3 Золемување на стручниот кадар во надлежните институции за заштита и управување со природното и културното наследство на Охридскиот регион.	МФ МИОА ЗЗСКМ-Охрид ОО ОС ОД ХБЗ	НР	Зголемен број на стручен кадар во надлежните институции за заштита и управување со природното и културното наследство на Охридскиот регион.	И	
1.В.2	Јакнење на капацитетите на институциите за заштита на природното и културното	3.I (2020);	**1.В.2.1** Подигање на нивото на стручност на вработените во сите надлежни институции во доменот на заштитата и управувањето со природното и културното	ЗЗСКМ-Охрид УЗКН МК МЖСПП ЈУНПГ ХБЗ	ВР	Зголемена стручност на вработените во надлежните институции во доменот на заштитата и управувањето со природното и културното наследство на Охридскиот	СР/К	

	наследство.		наследство на Охридскиот регион и општините преку спроведување и учество на обуки, стручни специјализации, доедукација и т.н.	Музеј-Струга ДИЖС ОО ОС ОД		регион. Зајакнување на капацитетите на секторите во МЖСПП кои се надлежни за давање на мислења по изработена СОВЖС, ОВЖС и Елаборати за животна средина.		
			1.В.2.2 Едукација и доусовршување на стручните лица со фокус на изработка на ОВН согласно најновата методологија на УНЕСКО.	МК УЗКН ЗЗСКМ-Охрид НВО	НР	Обучени стручни лица за изработка на ОВН согласно најновата методологија на УНЕСКО.	СР/К	
1.В.3	Зајакнување на капацитетите на инспекцискте служби на локално и национално ниво.	3.l (2020);	**1.В.3.1** Спроведување на обуки за стручните лица во надлежните инспекторати и инспекциски служби.	МК МЖСПП УЗКН ДИЖС Надлежни инспекциски служби	НР	Спроведени и реализирани обуки и зајакнати капацитети на инспекциските служби.	СР/К	
			1.В.3.2 Зајакнување на материјално - финансиските капацитети и капацитетите на стручниот кадар на инспекциските служби.	Надлежни инспекциски служби	НР	Подобрени услови за работа и зголемен број на стручни инспектори во надлежните инспекциски служби. Број на извршени инспекциски надзори / број на пријави за потреба од инспекциски надзор. Број на изречени прекршочни мерки и број на поднесени кривични пријави.	СР	
1.В.4	Јакнење на финансиските ресурси за заштита на природното и културното наследство во Охридскиот регион.	3.l (2020);	**1.В.4.1** Обезбедување на финансиски средства од алтернативни извори за финансирање на заштитата на природното и културното наследство во Охридскиот регион.	МЖСПП МК ОО ОС ОД Надлежни институции	ВР	Обезбедени финансии од меѓународни и/или национални фондови или алтернативни извори.	ДР/К	

				Фондови				
			1.В.4.2 Обезбедување финансиски средства за истражувања на рибите во Охридско Езеро за набавка на соодветни риболовни алати и риболовни средства.	МЖСПП МЗШВ	НР	Обезбедени финансии од меѓународни и/или национални фондови или алтернативни извори.	КР	
1.В.5	Зголемување на учеството на локалните заедници во управувањето, зачувувањето и следењето на состојбата на доброто.	11 (2017); 3.l, 8.a, 8.b, (2020);	**1.В.5.1** Активна соработка меѓу институциите и граѓанското општество во врска со управувањето и спроведувањето на препораките од Комитетот за светско наследство.	МЖСПП МК УЗКН ОО ОС ОД Надлежни институции НВО	ВР	Остварени заеднички активности; унапредена соработка со граѓанското општество. Партиципативен пристап во изработка на документи за Охридскиот регион.	КР/К	
			1.В.5.2 Воспоставен механизам за размена на информации за управувањето, зачувувањето и следењето на состојбата на Светското наследство, како и за имплементација на стратешките цели содржани во актите за Охридскиот регион.	МЖСПП МК УЗКН ОО ОС ОД Надлежни институции НВО	ВР	Воспоставена алатка за размена на информации и унапредена транспарентност. Воспоставен ситем на отчетност и одговорност.	КР	
			1.В.5.3 Поддршка на волонтерско и граѓанско делување во доменот на заштитата и одржливото користење на природното и културното наследство.	МЖСПП МК ЕЛС Надлежни институции НВО	НР	Зголемена вклученост на граѓанските иницијативи и здруженија во заштита и одржливото користење на природното и културното наследство.	ДР/К	
			1.В.5.4 Спроведување на тематски кампањи за подига-ње на свеста на граѓаните за значењето на природното и	МЖСПП МК УЗКН НВО	ВР	Подигната свест за значењето на природното и културното наследство на Охридскиот регион.	ДР/К	

			културното наследство на Охридскиот регион.	ОО ОС ОД				
			1.В.5.5 Континуирано едуцирање на локалните власти за значењето на природното и културното наследство, неговото одржливо користење и управување, во насока на остварување придобивки за локалната заедница.	МЖСПП МК Надлежни институции ОО ОС ОД	ВР	Зголемена свест за потребата и придобивките од одржливо користење и управување на природното и културното наследство на Охридскиот регион за локалната заедница.	ДР	
1.В.6	Развивање на програми за еколошка свест и за значењето на природното и културното наследство кај младата популација.	8.b, (2020);	**1.В.6.1** Развивање посебни програми и активности за едукација во формалното и неформалното образование.	МОН БРО МЖСПП МК НВО	ВР	Донесени и имплементирани програми и реализирани активности за едукација во формално и неформално образование.	ДР/К	
1.В.7	Едукација и запознавање на засегнатите чинители и имателите на заштитени добра за спроведување на различните мерки за заштита на природното и културното наследство во рамките на Охридскиот регион.	8.a, (2020);	**1.В.7.1** Изработка на упатство за чинителите / имателите на заштитени добра во Охридскиот регион со насоки за примена на мерките за заштита.	МК МЖСПП УЗКН	НР	Изготвено упатство и едуцирани чинители и имателите на заштитени добра во Охридскиот регион за примена на мерките за заштита.	И	
			1.В.7.2 Спроведување на едукативни настани за чинителите / имателите на заштитени добра во Охридскиот регион во врска со нивните права и обврски во заштитата на природното и културното наследство.	МК МЖСПП УЗКН Граѓански сектор	НР	Спреведени обуки / едукативни анстани.	К	

I.Г	**Стратешка цел: Прекугранична соработка**							
1.Г.1	Зајакнување на прекуграничната заштита на Охридското Езеро.	12 и 17 (2017); 3.j 7.c, 7.g (2020);	**1.Г.1.1** Усогласување на степенот на заштита и режимите на заштита на езерото во прекуграничен контекст.	МЖСПП	ВР	Усогласена заштита и усогласени режими во прекуграничен контекст.	КР	
			1.Г.1.2 Воспоставување на долгорочна прекугранична соработка за следење на квантитативни и квалитатативни (физичко-хемиски и биолошки) параметри на водите во сливот на Охридско Езеро, согласно планските документи.	МЖСПП и Министерството за туризам и животна средина на Албанија	ВР	Воспоставен прекуграничен мониторинг систем за следење и размена на податоци согласно ПУ СП Охридско Езеро со повеќегодишна мониторинг програма на МК и АЛ страна. Подготвен годишен Извештај за спроведување на прекуграничната мониторинг програма. Редовно објавени и јавно достапни податоците од прекуграничниот мониторинг.	СР	
			1.Г.1.3 Воспоставување на Риболовни квоти во Охридското Езеро.	МЗШВ и Министертсвото на Албанија	НР	Воспоставени риболовни квоти во Охридското Езеро.	СР	
			1.Г.1.4 Изработка на План за заштита и управување со рибниот фонд од Охридското Езеро во прекуграничен контекст	ХБЗ МЖСПП МЗШВ Република Албанија	НР	Воспоставување на работни експертски групи за рибарство со цел за хармонизација на плановите за заштита и управување со рибнот фонд од Охридското Езеро. Промена на минимално дозволената димензија за лов на белвицата од 22 cm на 25 cm, и аналогно на тоа промена на минималната димензија на	СР	

						окцата на мрежите за нејзин лов од 24 mm на 26 mm.		
1.Г.2	Прекугранично управување на водите во сливот.	12 (2017);	**1.Г.2.1** Ажурирање на Договорот со Република Албанија за заштита и одржлив развој на Охридското Езеро и неговиот слив.	МЖСПП МНР	НР	Ревидирање и на договорот со Албанија за испуштање на одредена количина вода за нејзините енергетски потреби. Одредување на квоти за испуштање на вода во сливот на Црн Дрим до 2024 година. Следење на нивото на водата на езерото од УХМР и контролирање од страна на ЕЛЕМ за да се спречат флуктуации на нивото и со тоа влијанија на живиот свет.	КР	
II	**Стратешка цел: Контролирана урбанизација и одржлив развој**							
2.1	Измена / донесување на урбанистичка планска регулатива за Студенчишко Блато во согласност со неговото прогласување за заштитено подрачје.	6, 7 и 9 (2017); 1.a, 2.i, 2.j, 4.a, 4.b, 4.c, (2020);	**2.1.1** Прекин на примена на сите акти и плански инструменти за зони со кои се дозволува каква било форма на развој, вклучително и зони за одмор и рекреација во УЗ 17, УБ 17.1 - Студенчишко Блато.	ОО	НР	Донесена Одлука за прекин на примената на сите акти и плански инструменти со кои се дозволува каква било форма на развој, вклучително и зони за одмор и рекреација во Студенчишко Блато.	И	
			2.1.2 Ревизија на ГУП за Охрид во однос на УЗ 17 и мерките за заштита а во согласност со препораките на РММ 2020, ПУ со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион, Студијата за валори-зација на Студенчишко бла-то, Студијата за ревалориза-ција на Охридското Езеро и	ОО	НР	Ревидиран ГУП за Охрид во однос на УЗ 17 и мерките за заштита а во согласност со препораките на РММ 2020, ПУ со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион, Студијата за валоризација на Студенчишко блато, Студијата за ревалоризација на Охридското Езеро и со Урбанистичкиот план од државно значење за	И	

			со Урбанистичкиот план од државно значење за крајбрежјето на Охридското Езеро.			крајбрежјето на Охридското Езеро.		
			2.1.3 Донесување на одлука за забрана на изградба на трајни или привремени објекти на плажите и на шеталиштето покрај Студенчишко Блато, и строга контрола во поставувањето на времени објекти во однос на нивниот дизајн, реверзибилност, употребениот материјал, формата, големината итн.	ОО	НР	Донесена Одлука за забрана на изградба на трајни или привремени објекти на плажите и на шеталиштето покрај Студенчишко Блато.	И	
2.2	Ажурирање на одлуките за спроведување на урбанистичките плански документации на општините Охрид, Струга и Дебарца се до нивна целосна усогласеност со ПУ со природното и културното наследство на Охридскиот регион.	6 (2017); (43 COM 7B.36, 2019); 1.g (2020); (44 COM 7B.77, 2021);	**2.2.1** Редовно ажурирање на одлуките во општините Охрид, Струга и Дебарца се до усогласување на урбанистичките плански документации со ПУ со природното и културното наследство на Охридскиот регион.	ОО ОС ОД	ВР	Ажурирани одлуки се до целосно усогласување на урбанистичките плански документации со ПУ со природното и културното наследство на Охридскиот регион.	И	

2.3	Забрзување на процесот за целосно отстранување на бесправно изградените објекти на територија на заштитениот регион за кои ќе се процени дека имаат негативно влијание врз ИУВ на Светското наследство.	9 (2017); (43 COM 7B.36, 2019); 2.c, 2.d (2020); 6 (2020)	**2.3.1** Изготвување ажуриран инвентар на бесправно изградени објекти и ажурирана мапа со нивно класифицирање (бесправно изградени објекти, отстранети бесправно изградени објекти и објекти за кои е предложено уривање).	ОО ОС ОД МТВ УЗКНМЖСПП	НР	Изготвен инвентар и мапа на бесправно изградени објекти во Охридскиот регион и нивно објавување на веб- страната на МТВ. Нивно континуирано ажурирање од аспект на објектите кои се отстранети.	И	
			2.3.2 Подготовка на акциски план со утврдени приоритети и временски рамки за отстранување на бесправни градби кои имаат негативно влијание врз ИУВ на Светското наследство.	ОО ОС ОД МТВ УЗКН МЖСПП	НР	Изработен акциски план за отстранување на бесправни градби кои имаат негативно влијание врз ИУВ на Светското наследство.	И	
			2.3.3 Дефинирање на упатство за оцена на влијание од бесправно изградени објекти врз ИУВ на Светското наследство.	Комисија МЖСПП МК	НР	Изработено упатство за оцена на влијание од бесправно изградени објекти врз ИУВ на Светското наследство.	И	
			2.3.4 Спроведување на постапка за Оцена на влијанијата на бесправно изградените објекти врз културното и природното наследство во Охридскиот регион.	УЗКН МЖСПП	НР	Донесен нов закон за легализација на бесправно изградени објекти, со кој ќе се изврши зонирање на заштитеното подрачје на Охридскиот регион со зони во кои ќе се забрани легализација на бесправно изградени објекти и зони каде постапката за легализација ќе се врши по спроведена постапка за Оцена на влијанијата на бесправно изградените објекти врз културното и природното наследство во Охридскиот регион.	И/К	

			2.3.5 Етапно отстранување на бесправно изградените објекти (вклучително и доградби, надградби...) во заштитените зони за кои е издадено правосилно решение за отстранување од страна на надлежен орган.	ОО ОС ОД МТВ	ВР	Отстранети бесправно изградени објекти. Објавени податоци за отстранети објекти на веб страната на МТВ. Вратени објектите од културното наследство во првобитна состојба. Вратено природното наследство во првобитна состојба по демон-тажа и отстранување на урбана опрема и сл.	И/К	
2.4	Усогласување на сите просторни и развојни планови во Охридскиот регион со целите за зачувување на ИУВ на Светското наследство.	6 (2017); (43 COM 7B.36, 2019); 1.g, 4 (2020); (44 COM 7B.77, 2021);	**2.4.1** Изработка и донесување на Просторен план за Југозападен плански регион во насока на зачувување на ИУВ на Светското наследство.	МК МЖСПП АПП МТВ	НР	Изработен и донесен Просторен план за Југозападен плански регион.	ДР	
			2.4.2 Изработка и донесување на Просторен план за подрачје од посебно значење за регионот на Светско природно и културно наследство на Охридскиот регион, вклучувајќи го и просторот на контактната зона, со забрана за транс-формација на неградежното земјиште во градежно со цел заштита на ИУВ и карактеристичните својства на културниот предел.	АПП МТВ МЖСПП МК	НР	Изработен и донесен Просторен план за подрачје од посебно значење - Светско природно и културно наследство на Охридскиот регион, вклучувајќи го и просторот на контактната зона, со јасно дефинирана забрана за трансформација на неградежно земјиште во градежно со цел заштита на ИУВ и карактеристичните својства на културниот предел.	КР	
			2.4.3 Изработка и донесување на Просторен План за општините кои се во границите на светското	АПП МТВ ОО ОС	НР	Изработен и донесен Просторен план за општините кои се во границите на светското наследство и неговата контактна	ДР	

			наследство и неговата контактна зона.	ОД		зона. Вклучување на климатските промени во процесот на создавање просторни планови.		
2.5	Усогласување на урбанистичко-планската документација во согласност со препораките на РММ 2020, заштитните зони и мерките за заштита од ПУ со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион, Студијата за валоризација на Студенчишко блато, Студијата за ревалоризација на Охридското Езеро и со Урбанистичкиот план од државно значење за крајбрежјето на Охридското Езеро, во насока на зачувување на ИУВ на Светското наследство и неговите атрибути.	7 (2017); 4.c (2020);	**2.5.1** Изработка на нови ГУП-ови за градовите Охрид и Струга во согласност со препораките на РММ 2020, заштитните зони и мерките за заштита од ПУ со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион, Студијата за валоризација на Студенчишко блато, Студијата за ревалоризација на Охридското Езеро и со Урбанистичкиот план од државно значење за крајбрежјето на Охридското Езеро, во насока на зачувување на ИУВ на Светското наследство и неговите атрибути.	ОО ОС	ВР	Усогласена урбанистичко-планска документација со заштитните зони и мерките за заштита од ПУ со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион во насока на зачувување на ИУВ на Светското наследство и неговите атрибути.	И	
			2.5.2 Донесување на нови или измена и дополна на постоечки ДУП-ови во рамките на ГУП за Струга и Охрид заради усогласување со заштитните зони и мерките за заштита од Планот за управување ПУ со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион во насока на зачувување на ИУВ на Светското наследство и неговите атрибути.	ОО ОС	ВР	Донесени нови или измена и дополна на постоечки ДУП-ови во рамките на ГУП за Струга и Охри	И	
			2.5.3 Изработка на нови и	ОО	ВР	Изработени нови и измена и	И	

			измена и дополнување на урбанистички планови за села во согласност со заштит-ните зони и мерките за заш-тита од ПУ со светското природно и културно нас-ледство на Охридскиот регион во насока на зачуву-вање на ИУВ на Светското наследство и неговите атрибути.	ОС ОД		дополнување на урбанистички планови за села во согласност со заштит-ните зони и мерките за заш-тита од ПУ со светското природно и културно нас-ледство на Охридскиот регион		
			2.5.4 Измена, дополнување и изработка на нови урбанистички планови вон опфат на урбанистички план во согласност со препораките на РММ 2020, заштитните зони и мерките за заштита од ПУ со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион, Студија-та за валоризација на Студен-чишко блато, Студијата за ревалоризација на Охрид-ското Езеро и со Урбанис-тичкиот план од државно значење за крајбрежјето на Охридското Езеро, во насока на зачувување на ИУВ на Светското наследство и него-вите атрибути (со задолжи-телна претходна изработка на физибилити студија - студија за оправданост).	ОО ОС ОД	ВР	Изменети и дополнети и изработени нови урбанистички планови вон опфат на урбанистички план, по претходна задолжителна изработка и усвојување на физибилити студија – студија за оправданост.	И	
			2.5.5 Изменување на Законот за урбанистичко планирање така што ќе се дефинира забрана за зголемување на опфатите на ГУП-те кои се	МТВ	НР	Изменет Закон за урбанистичко планирање со дефинирана забрана за зголемување на опфатите на ГУП-те кои се лоцирани во подрачје на добро	И	

			лоцирани во подрачје на добро впишано на листата на светско наследство .			впишано на листата на светско наследство		
			2.5.6 Измена на Законот за урбанистичко планирање во делот на преодните одредби со цел давање на правен основ во постапките за носење на Урбанистичко планска документација - постапките започнати по Законот за просторно и урбанистичко планирање (кој тогаш бил во примена) да завршат по новиот Закон за урбанистичко планирање. Измена на Законот за урба-нистичко планирање од аспект на негово усогласу-вање со Конвенцијата за светско наследство.	Влада на РСМ МТВ	НР	Изменет Законот за урбанистичко планирање, во делот на преодните одредби со цел давање на правен основ во постапките за носење на Урбанистичко планска документација - постапките започнати по Законот за просторно и урбанистичко планирање (кој тогаш бил во примена) да завршат по новиот Закон за урбанистичко планирање. Усогласен Закон за урбанистичко планирање со Конвенцијата за светско наследство со што ќе се осигура поголема заштита на светското наследство и негова интегрираност во процесот на просторно и урбанистичко планирање.	И	
2.6	Усогласување на урбанистичко планска документација за крајбрежјето на Охридското Езеро во согласност со заштитните зони и мерките за заштита од ПУ со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион	7 (2017); 1.а , 4.с (2020);	**2.6.1** Изработка на Урбанистички план за подрачја и градби од државно значење за заштитена зона на крајбрежен појас на Охридско Езеро.	Влада на РСМ АПП МТВ	ВР	Донесен урбанистички план за подрачја и градби од државно значење за заштитена зона на крајбрежен појас на Охридско Езеро.	И	

	во насока на зачувување на ИУВ на Светското наследство и неговите атрибути, вклучувајќи и стандарди и параметри за изградба и поставување на времена урбана опрема во крајбрежниот појас.		**2.6.2** Изработка на Физибилити студија (студија за оправданост) за Урбанистичкиот план за крајбрежјето на Охридското Езеро со изнаоѓање на потенцијални локации за марина (преку сѐопфатна, научно базирана подготвителна работа за избор на локација и просторно планирање, евалуација и оптимизација на локации за изградба на марина, проектирање и дизајн, изградба, управување и одржување, влијание на марината врз животната средина за оперативниот период и т.н.).	АПП МТВ ОО ОД ОС	ВР	Изработена Физибилити студија за Урбанистичкиот план со изнаоѓање на потенцијални локации за марина во Охридското Езеро.	И	
			2.6.3 Зачувување на руралните области долж крајбрежјето кои придонесуваат за ИУВ на Светското наследство и засилена контрола на несоодветната и прекумерна употреба на крајбрежната зона за туристичка инфраструктура преку соодветно прилагодување на планските инструменти за таа цел.	ОО ОС	НР	Зачувани рурални области долж охридското крајбрежје и засилена контрола на употребата на крајбрежната зона за туристичка инфраструктура.	И/К	

2.7	Изработка на урбанистичко-планска документација за Старото градско јадро на Охрид	(40 COM 7B.68, 2016); 7 (2017); 7.f (2020);	**2.7.1** Изработка и донесување на ДУП за 19-те комплекси во Старото градско јадро на Охрид со вградени заштитно-конзерваторски основи, согласно член 71 од Законот за заштита на културното наследство.	АКН ЗЗСКМ-Охрид УЗКН ОО МТВ	НР	Донесени ДУП со вградени заштитно конзерваторски основи за 19-те комплекси во Старото градско јадро на Охрид.	КР	
III	**Стратешка цел: Контролирано инфраструктурно планирање**							
3.1	Зголемена контрола врз реализацијата на инфраструктурни проекти во рамките на заштитениот регион.	1, 2, 3 и 4 (2017); (40 COM 7B.68, 2016); (41 COM 7B.34, 2017); (43 COM 7B.36, 2019); 1.f (2020); 1.h (2020); 6.a, 6.b, 6.c (2020);	**3.1.1** Формирање на координативно тело за усогласување на траси на инфраструктурни проекти во заштитениот регион.	Влада на РСМ МТВ ЈПДП МЖ МЕПСО НЕР/ГА-МА	НР	Формирано координативно тело за усогласување на траси на инфраструктурни проекти во заштитениот регион. Подобрена координација помеѓу јавните претпријатија за усогласување на траси и преземање на мерки за заштита на Светското наследство.	И	
			3.1.2 Изработка на физибилити студија (студија за оправданост) за комбинирање на целата планирана енергетска и транспортна инфраструктура во Струшко Поле.	МТВ МЖ ЈПДП МЕПСО НЕР	НР	Изработена физибилити студија (студија за оправданост) за комбинирање на целата планирана енергетска и транспортна инфраструктура во Струшко Поле.	И	

			3.1.3 Изработка на компаративна физибилити студија за алтернативни рути за железницата на Паневропскиот Коридор VIII и разгледување на опцијата за комбинирање на автопатот А2 и железницата во еден тунел во делот од Струга до Ќасфасан.	МТВ МЖ	НР	Усвоена алтернативна рута со минимални влијанија врз ИУВ на Светското наследство.	И	
			3.1.4 Донесување на формална одлука за напуштање на делницата од државниот пат А3 (Косел - Охрид - Пештани - ГП Св. Наум) и усогласување на стратешките и планските документи со истата.	ЈПДП МТВ Влада на РСМ	И	Донесена формална одлука од страна на ЈПДП за отстранување на проектот од заштитеното подрачје.	И	
			3.1.5 Целосна примена на закони со кои се врши заштита на природното и културното наследство на Охридскиот регион, како и целосно почитување на препораки кои произлегуваа мисиите на УНЕСКО при планирање, проектирање, изведба и оперативна фаза на инфраструктурни проекти во границите на Доброто.	ЈПДП МЖ НЕР МЕПСО МТВ	И	Почитување на законска регулатива и препораки на УНЕСКО при планирање, проектирање, изведба и оперативна фаза на инфраструктурните проекти во границите на Доброто. Избришан ставот 4 од членот 3 од Законот за утврдување на јавен интерес и номинирање на стратешки партнер за имплемен-тација на проектот за изградба на инфраструктурниот коридор 8 во РСМ, со кој се дерогира примената на други закони во реализацијата на проектот.	И	
			3.1.6 Спроведување на постапките за давање под закуп / отуѓување на	МЗШВ МТВ Комисија за	НР	Задржување на земјиштето во изворна состојба. Запирање на процеси на	К	

			земјоделско земјиште, пасишта или шуми во сопственост на РСМ, како и на постапките за отуѓување на државно градежно земјиште со претходно обезбедено мислење од Комисијата за управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион.	управување		урбанизација. Зачувување на руралните предели.		
3.2	Контрола на несоодветни и бесправно изградени објекти во КП 1/1 – Охридско Езеро, комплексот Св. Наум, Студенчишко блато.	9 (2017); 2.c, 2.d (2020);	**3.2.1** Приоритетно отстранување на сите структури (платформи,тераси, бетонски ѕидови и сл.) кои навлегуваат во КП1/1 - Охридско Езеро, или пак во заштитниот појас од 50м, како и во рамки на комплексот Св. Наум и Студенчишко Блато .	ОО МТВ ОС	НР	Отсранети несоодветни објекти кои навлегуваат во КП1/1 - Охридско Езеро, во појасот од 50м од КП 1.1, во Студенчишко Блато и комплексот Св. Наум.	И	
3.3	Подобрување на системот за собирање, одведување и третман на отпадни води.	13 (2017); 7.a, 7.d (2020);	**3.3.1** Реконструкција, санација и рехабилитација на колекторот и секундарните канализациски мрежи долж Охридското Езеро за собирање и третман на отпадните води.	МЖСПП ЈПКС	ВР	Воспоставен функционален систем за собирање, одведување и третман на отпадните води во Охридското Езеро, преку реализација на следните актвности: 1 санација на колекторскиот систем во должина од 10 км со поставување цевка во цевка. 2. реконструкција на пречистителна станица Враништа. 3. поставување на пречистителни станици во Љубаништа, Трпејца и Радожда.	И / СР	

			3.3.2 Идентификација, контрола и соодветно санкционирање на сите испуштања на отпадни води во езерото и сливот на Охридското Езеро.	ДИЖС ОО ОС ОД ЈПКС	ВР	Подобрена комунална инфраструктура. Издадени решенија за одстранување на нелегалните испуштања на отпадни води во езерото и сливот на Охридското Езеро и соодветно санкционирање. Редовна контрола на празнењето на Путексите во комплексот Св.Наум, хотелот Десарет и автокамповите Градиште, Љубаништа и Ливадишта согласно препораките на ИЈЗ. Воспоставена задолжителна и редовна контрола на сите испусти, путекси и пречистителни станици вон колекторскиот систем.	И	
			3.3.3 Доизградба, реконструкција на мрежата за одведување, собирање, третман и на атмосферски води, со воведување на ситем за соодветно прочистување	ОО ОС ОД	НР	Воспоставена функционална мрежа за одведување на атмосферски води со систем за соодветно пречистување.	И	
3.4	Спречување на целото тековно истекување на седименти и нутриенти (фосфор и азот) од река Сатеска во езерото	15 (2017); 7.е (2020);	**3.4.1** Реализација на Проект за реставрација на Река Сатеска и пренасочување во нејзиното природно речно корито.	МЖСПП МЗШВ ОД ОС	ВР	Реставрирано коритото на р. Сатеска и пренасочена во нејзиното природно речно корито. Реконструиран делот од река Сатеска од селото Волино до Црн Дрим (8 km должина) за да се овозможи капацитет на проток од 100 m3/сек и изградба на специјална структура за пренасочување на протокот во	СР	

						самиот капацитет. Регулиран горниот дел од речното корито на река Сатеска (канал) од Волино до Климештица (20 km должина). Изградена мала брана (таложник за песок) долж горниот дел на река Сатеска. Количина на седименти, вклучително и пресметка за количините на фосфор и азот кои влегуваат во Езерото од устиетo на реката Сатеска на годишно и десетгодишно ниво. Спроведено пошумување и други мерки за контрола на ерозијата во горниот дел.		
3.5	Промовирање на нови форми на одржлив транспорт во заштитениот регион.		**3.5.1** Дефинирање на траси за одржлив транспорт (патен и воден сообраќај, велосипедски и пешачки патеки) во заштитениот регион.	ОО ОС ОД	ВР	Воспоставени нови форми на одржлив транспорт во заштитениот регион.	КР	
IV	**Стратешка цел: Планирање и развој на одржлив туризам**							
4.1	Поттикнување на одржлив туризам како значаен сегмент за управување со Светското наследство.	5 и 7 (2017); 2.ј (2020);	**4.1.1** Усогласување на сите плански и стратешки документи на општините во Охридскиот Регион кои се однесуваат на развојот на туризмот согласно Програмата за Одржлив туризам на Светско наследство.	ОО ОС ОД	НР	Усогласени акти кои се однесуваат на развојот на туризмот (Стратегија за туризам;Стратегија за рурален развој и сл.) во Охридскиот регион.	ДР	
			4.1.2 Зајакнување на	МК	НР	Број на посетени обуки,	К	

			капацитетите и обезбедување на алатки кај засегнатите страни за ефикасно, одговорно и одржливо управување со туризмот (одржување обуки, работилници и сл.).	УЗКН МЖСПП МЕ ОО ОС ОД		работилници за ефикасно, одговорно и одржливо управување со туризмот.		
			4.1.3 Поттикнување и/или субвенционирање на понудите за алтернативен туризам: - реставрација и ревитализација на стари објекти во функција на сместувачки капацитети; - традиционални занаети и брендирање на локални производи; - автентична гастрономска понуда; - автокампови; - понуди за екотуризам; - туристички понуди во прекуграничен контекст.	Влада на РСМ ОО ОС ОД АППТ		Диверзификација на туристичката понуда; Поттикнување на локалната економија; Намалување на масовен туризам; Зголемено учество на локалната заедница.	ДР	
			4.1.4 Изработка на ПУ со посетители на заштитени добра, споменички целини и археолошки локалитети.	МК УЗКН ЗЗСКМ-Охрид ОО ОС ОД	НР	Контролиран број на посетители на заштитени добра, споменички целини и археолошки локалитети.	ДР/К	
			4.1.5 Унифицирање на информативната урбана опрема со логото за Светско	МК МЖСПП ОО	НР	Поставени унифицирани информативни табли.	СР	

			природно и културно наследство на УНЕСКО.	ОС ОД				
			4.1.6 Ревитализација на туристичките автокампови долж Охридското Езеро со забрана за промена на нивната намена.	Влада на РСМ ОО ОС ОД	НР	Современи ,активни и одржливи автокампови.	ДР	

11 Користена литература

СТРУЧНА БИБЛИОГРАФИЈА

Avramoski, O. et al. (2006) *Lake Ohrid: Experience and Lessons Learned*. International Lake Environment Committee Foundation, Shiga, Japan.

Aleksova A., Court S., Del Duca F., & Thompson J. (2018) *Community and Heritage: a public consultation campaign for the Lake Ohrid region*. ICCROM. Достапно на: https://rb.gy/oqvbyo.

Jordanova, M., Rebok, K., and Rocha, E. (2016) *Liver Pathology of Female Ohrid Trout from Eastern Coast of Lake Ohrid: Baseline Data Suggesting the Presence of a Pollution Gradient.* Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences, 16: 241-250.

Kasovska Georgieva, S., Blinkova, M., (2016) *Climate change impact assessment of cultural and natural heritage in Ohrid region,* GREDIT International Conference.

Kostoski et al (2010) *A freshwater biodiversity hotspot under pressure – assessing threats and identifying conservation needs for ancient Lake Ohrid*, Biogeosciences, 7, 3999–4015

Matzinger et al (2006a) *Sensitivity of Ancient Lake Ohrid to Local Anthropogenic Impacts and Global Warming,* Journal of Great Lakes Research, 32: 1.

Matzinger et al (2007) *Eutrophication of ancient Lake Ohrid: Global warming amplifies detrimental effects of increased nutrient inputs,* Limnology, Oceanography 52(1) -

Markham, A., Osipova, E., Lafrenz Samuels, K., & Caldas, A. (2016) *World heritage and tourism in a changing climate*. UNESCO Publishing.

Павлов, З. (2018) *„Аутентичност vs факсимилне обнове као израз очувања културног наслеђа – Охрид“*, Модерна конзервација 6, Национални Комитет ИКОМОС – Србија, Београд, 165-178;

Павлов, З. (2020) *„Природно и културно наследство на Охридскиот регион (помеѓу чеканот и наковалната – состојби, можности, предизвици...)“*, Зборник на трудови од 8th International Conference “Ohrid – Vodici, 2020” – Ohrid, 17-19 January 2020, Институт за социо-културна антропологија на Македонија, Скопје, с. 11-31;

Pedersen, A. (2002) *Managing tourism at world heritage sites: A practical manual for world heritage site managers*.

Stankovic, S. (1960) *The Balkan Lake Ohrid and its Living World*. Monographiae Biologiae Vol. IX, Uitgeverij Dr. W. Junk. Den Haag.

UNESCO, W.H.C. (2012) *Cultural Landscape of Bali Province: The Subak System as a Manifestation of the Tri Hita Karana Philosophy,* United Nations, Educational, Scientific and Cultural Organisation, Paris.

ПРИРАЧНИЦИ и УПАТСТВА

UNESCO (2022) *Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage Context*, Paris, World Heritage Centre, Достапно на: https://whc.unesco.org/en/guidance-toolkit-impact-assessments/.

UNESCO (2021) *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Site Convention*. Paris, World Heritage Committee. Available at: https://whc.unesco.org/en/guidelines/.

UNESCO *Desired State of Conservation for the Removal of a Property from the List of World Heritage in Danger: Guidance Note*. World Heritage Committee.

GFDRR et al. (2017) CULTURE: *PDNA Guidelines: Volume B*. Достапно на: https://rb.gy/xroavr

GFDRR et al. (2013) *Post Disaster Needs Assessment: Volume A: Guidelines*. Достапно на: https://rb.gy/jrsdga.

GFDRR et al. ENVIRONMENT: *PDNA Guidelines: Volume B*. Достапно на: https://rb.gy/ni7maj.

UNESCO Policy Guidelines Defining the Relationship Between World Heritage and Sustainable Tourism. Достапно на: https://whc.unesco.org/en/tourism/#:~:text=The%20UNESCO%20World%20Heritage%20and,protected%2C%20and%20appropriate%20tourism%20developed.

UNESCO (2012) *Managing Natural World Heritage*, Paris, World Heritage Centre. Достапно на: https://whc.unesco.org/en/managing-natural-world-heritage/.

UNESCO (2013) *Managing Cultural World Heritage*, Paris, World Heritage Centre. Достапно на:: https://whc.unesco.org/en/managing-cultural-world-heritage/.

ИЗВЕШТАИ, СТУДИИ, СТРАТЕГИИ, ПЛАНОВИ

UNESCO (2012) Lake Ohrid Scoping Mission Report, 2-6 April 2012, Достапно на: https://whc.unesco.org/en/list/99/documents/.

UNESCO (2013) *Report on the ICOMOS/UNESCO Advisory Mission to the "Natural and Cultural Heritage of the Ohrid region" (the former Yugoslav Republic of Macedonia)*, 11-13 December 2013, Достапно на: https://whc.unesco.org/en/list/99/documents/.

UNESCO (2017) *Report of the joint World Heritage Centre/ICOMOS/IUCN Reactive Monitoring mission to the World Heritage property Natural and Cultural Heritage of the Ohrid Region (the former Yugoslav Republic of Macedonia*), 9 - 14 April 2017. World Heritage Centre, Paris, France; Достапно на: https://whc.unesco.org/en/list/99/documents/.

UNESCO (2020) Report of the joint World Heritage Centre/ICOMOS/IUCN Reactive Monitoring mission to the Natural and Cultural Heritage of the Ohrid Region (North Macedonia/Albania), 27-31 January 2020. World Heritage Centre, Paris, France, Достапно на: https://whc.unesco.org/en/list/99/documents/.

Recommendation No. 211 (2021) of the Standing Committee, adopted on 3rd December 2021, on conservation measures within national parks in North Macedonia, including in relation to Mavrovo National Park and Lake Ohrid and Galichica National Park. https://rm.coe.int/2021-rec-211e-north-macedonia-case-files/1680a4c288 и https://www.coe.int/en/web/bern-convention/-/2017-02-north-macedonia-alleged negative-impacts-to-lake-ohrid-and-galichica-national-park-candidate-emerald-sites-due-to-infrastructure-developments

Интегрирана студија за состојбата на остатоците од Студенчишко блато (2012 година).

Студија за валоризација на Студенчишко блато (2020 година). Достапна на: https://www.moepp.gov.mk/.

Студија за валоризација на споменик на природата - Охридско Езеро (2021 година). Достапна на: https://www.moepp.gov.mk/wp-content/uploads/2015/01/Study-of-Valorization-Lake-Ohrid-MK-2022-01-18-final.pdf.

Национална стратегија за заштита на природата 2017-2027. Достапна на https://www.moepp.gov.mk/

Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план 2018-2023. Достапна на https://www.moepp.gov.mk/

План за управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот Регион со Акциски План 2020-2029 („Службен Весник на РСМ" бр. 45/20). Достапен на: https://rb.gy/b9z890 и СОЖС за планот

План за управување со Национален Парк Галичица, за периодот 2021-2030 година. Достапен на: http://galicica.org.mk/.

План за управување со сливот на Охридското Езеро, 2020 година. Достапен на: https://www.gwp.org/globalassets/global/gwp-med-files/list-of-programmes/gef-drin-project/drin-docs/lake-ohrid-watershed-management-plan.pdf

(https://www.gwp.org/globalassets/global/gwp-med-files/list-of-programmes/gef-drin-project/drin-docs/lake-ohrid-watershed-management-plan-summary_mkd.pdf).

IUCN Conservation Outlook. Natural and Cultural Heritage of the Ohrid Region (2015). Достапно на: https://worldheritageoutlook.iucn.org/explore-sites/wdpaid/2015.

Национална Црвена Листа на Република Северна Македонија. Достапна на: http://redlist.moepp.gov.mk/pocetna/.

План за управување со отпад на Република Северна Македонија за 2021-2031. Достапен на: www.moepp.gov.mk

План за спречување на создавање на отпад на РСМ (2022 – 2028). Достапен на: www.moepp.gov.mk

План за затворање на нестандардните депонии во РМ, достапен на : www.moepp.gov.mk

Final report for Data Collection Survey for Ohrid Lake Environmental Improvement (2012). Japan International Cooperation Agency (JICA) Ministry of Environment and Physical Planning (MEPP);

Просторен план за Охридско-Преспанскиот регион 2005-2020;

Локален еколошки акциски план (ЛЕАП) за општина Охрид (2019-2025);

Риболовна основа за риболовна вода „Охридско Езеро“ за период 2017-2022 година. Fishing Grounds for "LAKE OHRID" Fishery for the Period 2017-2022;

GIZ (2015): Initial Characterisation of Lakes Prespa, Ohrid and Shkodra/Skadar. Implementing the EU Water Framework Directive in South-Eastern Europe;

GIZ (2017): Shorezone Functionality, Ohrid Lake. GIZ (2017): Fish and Fisheries. Lake Ohrid. Implementing the EU Water Framework Directive in South-Eastern Europe;

EKOMENLOG (2017): Conservation of Velidab - Biodiversity Heaven in Lake Ohrid. Report about sampling;

Стратегија за развој на туризмот на општина Охрид (2020) нацрт;

Стратегија за рурален развој на општина Охрид (2022-2027)нацрт;

Физибилити студија за оправданост од воспоставување на јавно-приватнопартнерство за изградба и управување со „мала марина“ на локација - мало пристаниште во Охрид (2017) Таргет Комуникации;

Технички извештај за реализација на проектот пилот мониторинг на популациите на пастрмките од охридското езеро II- ЈНУ Хидробиолошки завод – Охрид 2021;

Извештаи од граѓански сектор (Охрид СОС, Фронт 21/42) кои се однесуваат на Охридскиот Регион.

МЕЃУНАРОДНА ЛЕГИСЛАТИВА – КОНВЕНЦИИ, ПРЕПОРАКИ

Конвенција за заштита на светското културно и природно наследство („Службен Весник на СФРЈ” 56/74). Конвенцијата е ратификувана со акт за сукцесија од СФРЈ во 1977 година.

UNESCO (1972) *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage.* Paris. Достапна на : https://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf.

Конвенција за пристап до информации, учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правдата за прашањата поврзани со животната средина (Архус), Закон за ратификација („Службен Весник на РМ“ бр. 40/99)

Конвенција за биолошка разновидност Закон за ратификација („Службен Весник на РМ“ 54/97) Достапна на: www.cbd.int

Картагенски Протокол за биосигурност кон Конвенцијата з абиолошка разновидност Закон за ратификација („Службен Весник на РМ“ бр. 40/2005) Достапна на: http://bch.cbd.int/protocol

Конвенција за заштита на водните живеалишта со меѓународно значење за заштита на водните птици (Рамсар) Уредба за ратификација („Службени лист на СФРЈ“ бр. 9/77). Достапна на : http://www.ramsar.org

Конвенција за заштита на миграторни видови диви животни (Бон) Закон за ратификација Достапна на: („Службен Весник на РМ“ 38/99). Достапна на: http://www.cms.int

Конвенција за заштита на дивиот растителен и животински свет и природните живеалишта во Европа (Берн) Закон за ратификација, („Службен Весник на РМ“ 49/97) Достапна на: http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/bern/default_en.asp

Европската Конвенција за пределот (Фиренца, 2000) Закон за ратификација („Службен Весник на РМ“ 44/03. Достапна на: http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape/default_en.asp

Конвенција за оценка на влијанијата врз животната средина во прекуграничен контекст (Еспо, февруари 1991). Закон за ратификација („Службен Весник на РМ” бр. 44/99)

Протокол за стратешка оценка на животната средина. Закон за ратификација („Службен Весник на РМ” бр. 120/2013)

Базелска Конвенција во врска со контролата врз прекуграничните загадувачи со опасен отпад и неговото депонирање Закон за ратификација („Службен Весник на РМ” 49/97)

UNESCO (1972) *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage.* Paris. Достапно на: https://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf.

UNESCO (2011) *Recommendation on the Historic Urban Landscape,* Paris 2011; Достапно на: https://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-638-98.pdf;

UNESCO (2001) *Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage*, Paris 2001, Достапно на: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000126065

Council of Europe (1992): *European Convention for the Protection of the Archaeological Heritage*, Valetta, Достапно на: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=143

Council of Europe (1985) *Convention for the Protection of the Architectural Heritage in Europe*, Granada, Достапно на: https://rm.coe.int/168007a087

Council of Europe (2000) *European Landscape Convention*, Florence, Достапно на: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=176

Council of Europe (2005) *Convention on the Value of Cultural Heritage for Society (Faro Convention)*, Достапно на: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=199.

Рамковна Конвенција на Обединетите Нации за климатски промени (Њујорк, Мај) Закон за ратификација („Службен Весник на РМ“ бр. 61/97) Достапна на: www.moepp.gov.mk

НАЦИОНАЛНА ЛЕГИСЛАТИВА

Устав на Република Македонија („Службен весник на РСМ“ бр.52/91, 01/92, 31/98, 91/01, 84/03 и 107/05) и Уставниот закон на Р. Македонија („Службен Весник на РМ“ бр.52/91 и 4/92);

*Закон за животната средина („*Службен Весник на РСМ“ *бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16, 99/18)* и релевантните подзаконски акти. Достапен на: https://www.moepp.gov.mk/;

Закон за управување со светското природно и културно наследство на Охридскиот регион („Службен Весник на РМ“ 75/10). Достапен на: http://arhiva.kultura.gov.mk/.

Закон за заштита на природата („Службен Весник на РСМ“ бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/163, 163/13, 146/15, 39/16, 63/16) и придружна подзаконска регулатива. Достапен на: https://www.moepp.gov.mk/.

Закон за заштита на културното наследство („Службен Весник на РМ“ 20/04, 115/07, 18/11, 148/11, 23/13, 137/13, 38/14, 44/14, 199/14, 154/15, 39/16, 11/18 и 20/19). Достапен на: http://arhiva.kultura.gov.mk/.

Закон за прогласување на Старото градско јадро на Охрид за културно наследство од особено значење („Службен Весник на РМ“ 47/2011, 154/2015). Достапен на: http://arhiva.kultura.gov.mk/.

*Закон за управување со отпад („*Службен Весник на РСМ“ бр. 68/04, 71/04, 107/07, 102/08, 134/08, 09/11, 51/11, 123/12, 163/13, 51/15, 146/15, 156/15, 192/15, 39/16, 63/16, 31/20,216/21) и придружна подзаконска регулатива;

Закон за водите („Службен Весник на РСМ“ бр.87/08, 6/09, 161/09, 51/11, 44/12, 163/13, 180/14, 52/16) и придружна подзаконска регулатива. Достапен на: https://www.moepp.gov.mk/.

Закон за квалитет на амбиентниот воздух („Службен Весник на РСМ“ бр. 67/04, 92/07, 35/10, 47/11, 51/11, 100/12,163/13) и придружна подзаконска регулатива;

Закон за заштита од бучава во животната средина („Службен Весник на РСМ“ бр. 79/2007, 124/10, 47/11, 163/13) и придружна подзаконска регулатива;

*Закон за социјална заштита („*Службен Весник на РСМ“ *бр. 79/09, 148/13,164/13, 187/13, 38/14, 44/14, 116/14, 180/14, 33/15, 72/15, 104/15, 150/15, 173/15, 192/18, 30/16, 163/17, 51/18).*

*Закон за здравствена заштита („*Службен Весник на РСМ“ бр. 43/12, 145/12, 87/13, 164/13, 39/14, 43/14, 132/14, 188/14, 10/15, 61/15, 154/15, 132/15, 154/15, 192/15, 37/16);

*Закон за јавно здравје („*Службен Весник на РСМ“ бр. 22/10, 136/11, 144/14, 149/15, 37/16);

*Закон за инспекциски надзор во животната средина („*Службен Весник на РСМ“ бр.99 од 21.4.2022 година)

Закон за музеи (Службен весник на РСМ бр. 39/16)

Закон за градење („Службен Весник на РМ“, бр.70/13.79/13.137/13,163/13, 27/14, 28/14, 42/14, 115/14, 149/14, 187/14, 44/15, 129/15, 217/15, 226/15, 30/16, 31/16, 29/16, 71/16, 132/16, 35/18, 64/18, 168/18, 244/19 и 18/20). Достапен на: https://www.komoraoai.mk/.

Закон за урбанистичко планирање („Службен Весник на РСМ“ 32/20). Достапен на: https://www.komoraoai.mk/.

Закон за просторно и урбанистичко планирање („Службен Весник на РМ“ 199/14, 44/15, 193/15, 31/16, 163/16, 90/17, 64/18 и 168/18). Вон сила. Достапен на: https://ener.gov.mk/.

***Фотографија на корицата**: Аерофотографија од Охридско Езеро, автор: Славчо Малезанов*

***Автори на останати фотографии во документот:** Ана Алексова Тутковска, Мартина Блинкова Дончевска, Стефан Катраџиски, Антонио Јанески, Љупчо Џамбазовски, Славчо Малезанов, Кико Темелков*

***Графички дизајн:** Мартина Блинкова Дончевска*

Октомври, 2022